

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 53888-12-12

ניתן ביום 06 אוקטובר 2016

המעוררים

עזרא מזרחי ו-104 אחרים

-

1. מבטחים מוסד לביטוח סוציאלי של העובדים בע"מ (בניהול מיוחד)
2. התעשייה הצבאית לישראל בע"מ
3. מדינת ישראל
- המשיבות

לפני: השופטת רונית רוזנפלד, השופט אילן איטח, השופטת נטע רות
נציג ציבור (עובדים) מר ראובן רבינוביץ, נציג ציבור (מעסיקים) מר אמנון גדעון

בשם המעוררים עו"ד מרטין אנגל ועו"ד אריאל אנגל
בשם המשיבה 1 עו"ד אורן מילדוורט
בשם המשיבה 2 עו"ד רועי פוליאק ועו"ד איל בריק
בשם המשיבה 3 עו"ד אביגיל בורוביץ

חקיקה שאזכרה:

- [חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים \(ביטוח\), תשמ"א-1981](#)
[תקנות מס הכנסה \(כללים לאישור ולניהול קופות גמל\), תשכ"ד-1964 - לא מרובד](#)
[חוק הגנת השכר, תשי"ח-1958: סע' 19, 30\(א\)](#)
[חוק הסכמים קיבוציים, תשי"ז-1957: סע' 18, 19, 20](#)
[חוק פיצויי פיטורים, תשכ"ג-1963: סע' 14](#)

מיני-רציו:

* ביה"ד פסק כי המעוררים, עובדים לשעבר של המשיבה 2, שפרשו לקצבת זקנה או לפנסיה מוקדמת, אינם זכאים לקבלת מענק שנים עודפות.

* עבודה – תגמולים – קרן פנסיה

* עבודה – גימלאות – קרנות פנסיה

* עבודה – יציאה לגימלאות – קרנות פנסיה

* עבודה – הסכם קיבוצי – זכות מכוח הסכם קיבוצי

* עבודה – הסכם קיבוצי – זכויות

* עבודה – פרישה מעבודה – תנאי פרישה

* קופות גמל – קרן פנסיה – פירוש תקנון הקרן

ערעור על פסק דינו של ביה"ד האזורי אשר דחה את תביעת המערערים, עובדים לשעבר של המשיבה 2 (להלן: תע"ש החברה), שפרשו לקצבת זקנה או לפנסיה מוקדמת, לקבלת מענק שנים עודפות (להלן: המענק). המערערים נחלקים לשתי קבוצות ראשיות, בהתאם להיסטוריית העסקתם בתע"ש יחידת הסמך, שפעלה קודם להקמת תע"ש החברה: עובדי הסכם – עובדים בפנסיה צוברת; עובדי מדינה – עובדים בפנסיה תקציבית לפי חוק שירות המדינה גמלאות.

בית הדין הארצי לעבודה (מפי השופט א' איטח ובהסכמת השופטות ר' רוזנפלד, נ' רות ונציגי הציבור ר' רבינוביץ, א' גדעון) דחה את הערעור ופסק כי:

תחילה עמד ביה"ד על עקרונות משפטיים בתביעה מול מבטחים בצינו כי, פעילות של קרן פנסיה מסוגה של מבטחים מוסדרת בתקנון הקרן. תקנון הקרן הוא מסמך היסוד שלה ומהווה מעין "חוקה", שבה נקבעים, בין היתר, מדיניות הקרן, סמכותה, זכויות חבריה וחובותיהם. זכויותיהם וחובותיהם של העמיתים בקרן נקבעים אך ורק בתקנון הקרן, והקרן מנועה מליתן לחברים זכויות שונות מאלה הקבועות בתקנון. כל סטייה מהוראות אלה גורמת לפגיעה בזכויות החברים האחרים ולפגיעה בעקרון השוויון המונח ביסוד פעילות הקרן. בהתאם, נקבע כי תקנון הפנסיה גובר על הסכמים לבר תקנוניים. משכך, הזכאות של עובדי הסכם יכולה להבחן לפי התקנון בלבד ובנוסף שהיה בתוקף במועד שבו קמה הזכאות לקבל פנסיה מהקרן מחמת גיל, נכות או פטירה.

לפי התקנון של קרן הפנסיה המקיפה, בכל המועדים הרלוונטיים, חודשי חברות בפנסיה מקיפה הם כאלה שבעדם שולמו דמי גמולים בשיעור הקבוע לפנסיה מקיפה. בפועל עובדי הסכם שהיו חברים במבטחים מכוח הסכם שנחתם בשנת 1966 בין מערכת הביטחון, ההסתדרות הכללית ומבטחים (להלן: הסכם 66), לא היו חברים בקרן המקיפה, אלא מחודש נובמבר 1991 (המועד בו החלו להגדיל את דמי הגמולים בעדם). משכך, כל תקופת החברות במבטחים לפי הסכם 66 שקדמה לחודש האמור, אינה נמנית לצורכי המענק כתקופת ביטוח בפנסיה מקיפה. מבטחים לא רשאית להתייחס למערערים אלה, לצורכי המענק, כאילו היו חברים בקרן פנסיה מקיפה, אפילו הורה כך הסכם שמבטחים צד לו, מאחר שהמערערים לא שילמו את דמי הגמולים הנדרשים לקרן מקיפה.

טענת המערערים כי מכח הסכם 66 בוטחו בפנסיה מקיפה, וכי בהתאם לכך הם זכאים למענק בשל חברותם בקרן פנסיה מקיפה משנת 1962, נדחתה. נפסק כי אין לפרש את הסכם 66 כיוצר התחייבות, כלפי מי מהמערערים, לביטוח מקיף הכולל גם את המענק. תכלית הסכם 66 הייתה להשיג לעובדים "ביטוח מקיף" ולא לצרפם לקרן פנסיה מקיפה. תכלית ההסכם הושגה בדרך של המשך ביטוחם של העובדים בקרן יסוד בתוספת הקמת קרן מיוחדת שמומנה על ידי מערכת הביטחון בתשלום של 2% מהשכר תוך בחינה מעת לעת של הצורך בהתאמת שיעורי התשלום. באותה עת, המענק לא היה קיים, ולכן לא ניתן לייחס לצדדים כוונה של החלת ההוראה בדבר המענק על העובדים. גם ממהותו של מנגנון התאמת דמי הגמולים עולה כי הכוונה הייתה לבחון את התאמתם לכיסויים הנוספים של נכות ושאיירים, ולא של זכויות נוספות החורגות מביטוח נכות ושאיירים, שנוספו במרוצת השנים למי שהיה מבטוח בקרן המקיפה. לא ניתן ללמוד מהסכם 66 כי הייתה התחייבות לבטח את העובדים בקרן הפנסיה המקיפה כחברים רגילים. ההתחייבות הוגבלה להסדרת הכיסויים הביטוחיים הנוספים בלבד. את הסכם 66 הקובע דמי גמולים מופחתים יש לפרש כחל רק על אותן זכויות שהצדדים יכלו להתייחס אליהן באותו מועד. זכויות שנולדו שנים מאוחר יותר טעונות היו הסכמה מפורשת על מנת להכלילן בסל הזכויות של עובדי הסכם 66 ששילמו דמי גמולים מופחתים. לא נמצא מקור אחר היוצר "חיוב" כלפי מי מהמערערים או

כלפי מבטחים לקבלת המענק. לאור הפירוש להסכם 66 וליתר ההסכמים הרלוונטיים, נדחתה טענת המערערים לפיה המדינה ותע"ש החברה הפרו את מחויבותם לפי איזה מההסכמים. כך גם לא נמצא כי המדינה, תע"ש החברה או מבטחים הפרו את התחייבותם כלפי המערערים באי עדכון דמי הגמולים.

לסיכום, לגבי עובדי הסכם נקבע כי זכויותיהם לקבלת המענק צריכות להבחן לפי הוראות התקנון שהיה בתוקף בעת הפרישה לגמלאות ממבטחים. לפי תקנה 28 בנוסחה עד לחודש יולי 1998, ניתן היה להביא בחשבון רק חודשי חברות בקרן המקיפה. לאחר מכן, לרבות תקופת התקנון האחד, ניתן להביא בחשבון לגבי מי שהיה תקופה מסוימת חבר בקרן פנסיה מקיפה, באופן יחסי כקבוע בתקנון, גם חודשי חברות בקרן פנסיה יסוד. תקופת חברות במבטחים מכוח הסכם 66 עד לחודש נובמבר 1991 אינה נחשבת לחברות בקרן המקיפה, אלא לחברות בקרן הפנסיה יסוד. נוכח כללים אלה דן ביה"ד בעניינם הפרטני של המערערים עובדי הסכם ודחה את ערעוריהם.

אשר לעובדי מדינה, ביה"ד קבע כי לגביהם כל הדין ביחס להסכם 66 לא היה רלוונטי. עובדי המדינה הם מי שעד למעבר לתע"ש החברה היו עובדי המדינה הזכאים לפנסיה לפי חוק הגמלאות, ולאחר המעבר המשיך ביטוחם הפנסיוני בקרן המקיפה. עובדים אלה היו זכאים, בכפוף לעמידה בתנאי הזכאות, למענק מכוח הסכם. המערערים עובדי המדינה טענו כי בעת הגיעם לגיל הפרישה, לפי תקנון הפנסיה המקיפה הם זכאים למענק מכוח התקנון, עובדי מדינה שפרשו לפני גיל 60, לא עמדו בתנאי של פרישה בגיל 60 ולכן בדין נדחתה תביעתם למענק; אשר לרכישת זכויות עבור מערערים עובדי מדינה בתקופת הפנסיה המוקדמת, הרי שלא שולמו עבורם דמי גמולים ולכן בתקופת הפנסיה המוקדמת הם לא צברו זכויות בפנסיה המקיפה. משכך, ומשאינן טענה שהם עומדים בתנאי הזכאות לפי התקנון גם ללא תקופת הפנסיה המוקדמת, בדין נדחתה תביעתם למענק.

פסק דין

השופט אילן איטח

1. לפנינו¹ ערעור על פסק דינו של בית הדין האזורי בירושלים (השופטת שרה שדיאור ונציגי הציבור מר אילן לוי ומר גזי מישל; [תע"א 2657-06](#)) [פורסם בבנו] אשר דחה את תביעת המערערים², עובדים לשעבר של המשיבה 2 (להלן – **תע"ש החברה**), לקבלת מענק שנים עודפות (להלן – **המענק או מענק שנים עודפות**).

הרקע לערעור

כללי

2. בקרנות הפנסיה הוותיקות, ובכללן במשיבה 1 (להלן – **מבטחים**) קיימות תוכניות פנסיה משני סוגים: **פנסיה יסוד** המבטיחה תשלומי פנסיה בהגיע

¹ בהתאם להלחטה מיום 27.9.16 הוחלפו נציגי הציבור שישבו בדיון.

² כתב תביעה מתוקן שכלל את כלל התובעים – 111 במספר - הוגש לבית הדין האזורי ביום 29.1.2009. בהודעת הערעור צויין כי הערעור מתייחס למר מזרחי עזרא ו- 110 אחרים. אלא שכעולה מסעיף 73 לפסק הדין האזורי, תביעתם של התובעים הבאים נמחקה: מס' 33 (מר סוסן סלומון), מס' 60 (מר דוד גבר), מס' 93 (מר יעקב מלכי), מס' 98 (מר אלי אביכור), מס' 110 (מר שלמה פאעל ז"ל). מסעיף 55 לפסק הדין עולה שגם תביעתו של תובע מס' 43 (מר יעקב חסון) נמחקה. לאור האמור, רק לגבי 105 תובעים נותר ההליך רלוונטי.

המבוטח לגיל זקנה ופנסיית שאירי פנסיונר (להלן – **ביטוח זקנה**), ופנסייה מקיפה הכוללת בנוסף לביטוח הזקנה גם תשלומי קצבה במקרה של אירוע נכות ותשלומי קצבת שאירים במקרה בו המבוטח נפטר לפני הגיעו לגיל זקנה (להלן – **ביטוח נכות ו- ביטוח שאירים**, לפי העניין).

הבדל נוסף בין פנסייה יסוד לפנסייה מקיפה הינו הבדל בשיעור דמי הגמולים המשולמים. כאשר עד לאוקטובר 2003 דמי הגמולים בקרן פנסייה יסוד עמדו על 11.5% ובקרן פנסייה מקיפה 17.5%, ומשנת 2007 עלו הסכומים ודמי הגמולים בקרן פנסייה יסוד עמדו על 14% ובקרן פנסייה מקיפה 20.5%.

3. הזכאות למענק שנים עודפות (להלן - **המענק או מענק שנים עודפות**) נקבעה לראשונה בתקנון קרן הפנסייה המקיפה של מבטחים באפריל 1980. בסעיף 28 לתקנון נקבעה ההוראה הבאה:

"חבר בקרן במשך 35 שנה לפחות, בהן שולמו דמי גמולים עבור 420 חודשים מלאים בהתאם לתקנה 2 לתקנות, כפי שהיו ויהיו מזמן לזמן, אשר פרש לפנסיית זקנה בגיל פרישה ומקבל פנסיית זקנה בשיעור 70% יקבל בעת פרישתו לפנסיית זקנה, בנוסף לפנסייה, החזר דמי גמולים בעד כל חודש חברות העולה על 420 חודשים ובלבד שהחזר לא יעלה על 6.25% מהשכר הקובע עבור כל חודש נוסף." (הדגשה הוספה – א.א.)

תקנה 2 לתקנון קרן הפנסייה המקיפה התייחסה לשיעור דמי הגמולים שעל החבר (העובד) ומעסיקו להפקיד לפנסייה המקיפה.

4. ביולי 1998 שונתה תקנה 28 לתקנון קרן פנסייה מקיפה. הנוסח הקודם סומן כסעיף קטן (א) ונוסף סעיף קטן (ב) בו נקבע:

"חבר שהיה מבוטח בקרן פנסייה יסוד וקרן פנסייה מקיפה יהיה זכאי למענק כאמור בתקנה 28(א) לעיל, כאשר תקופת חברות בקרן פנסייה יסוד או תגמולים ייקנו זכויות חלקיות בקרן פנסייה מקיפה לפי היחס שבין שיעור התשלומים ששולמו בפועל לבין שיעור התשלומים שהיה מקובל באותו חודש בקרן פנסייה מקיפה בהתאם לתקנות"

5. ביום 1.10.03 החליף התקנון האחד את תקנוני קרנות הפנסייה שבהסדר, לרבות את תקנונה של מבטחים. בתקנה 12 העוסקת במענק שנים עודפות נקבע כדלקמן:

"א. מבוטח שצבר בקרן חודשי ביטוח עודף זכאי לקבל מהקרן סכום חד פעמי השווה למכפלת כל אלה (להלן: מענק שנים עודפות):

(1) סך כל חודשי ביטוח עודף שצבר המבוטח. לענין זה לא יובא בחשבון חודש ביטוח עבורו זכאי המבוטח להחזר דמי גמולים כאמור בסעיף 14(ג) לתקנון;

(2) השכר הקובע לחישוב קצבת מבוטח פעיל או השכר הקובע לחישוב קצבת מבוטח לא פעיל בהתאם לנסיבות העניין, ובכפוף לאמור בפרק ט' לתקנון;

(3) 6.25%.

ב.”

”חודש ביטוח עודף” הוגדר כך :

”חודש ביטוח בקרן בתכנית מקיפה בשל מבוטח שצבר לפני חודש זה 420 חודשי ביטוח או יותר בקרן.

לענין הגדרה זו -

(1) לגבי מבוטח בתכנית מקיפה שצבר בה חודשי ביטוח בתכנית יסוד - יובא בחשבון כל חודש ביטוח בתוכנית יסוד כשהוא מוכפל ביחס שבין שיעור דמי גמולים המרבי לתכנית יסוד לפי הוראות הדין שהיו בתוקף באותו החודש לבין שיעור דמי גמולים המרבי לתכנית מקיפה לפי הוראות הדין שהיו בתוקף באותו החודש לבין שיעור דמי גמולים המרבי לתכנית מקיפה לפי הוראות הדין שהיו בתוקף באותו החודש.

(2) לגבי מבוטח בקרן שהיה נכה מלא וקיבל קצבת נכות - לא יובא בחשבון חודש בו הוא קיבל קיצבת נכות מהקרן בשל נכותו המלאה.

(3) לגבי מבוטח שהיה נכה חלקי וקיבל קצבת נכות - יובא בחשבון כל חודש ביטוח בתקופת הנכות כשהוא מוכפל ביחס שבין הסכום של משכורת מבוטחת בגין דמי גמולים לבין המשכורת המבוטחת באותו החודש.”

המסגרת התעסוקתית והסכם 66

6. קודם להקמתה של תע"ש החברה, בוצעה פעילותה כיחידת סמך של משרד הביטחון (להלן - תע"ש יחידת הסמך). העובדים בתע"ש יחידת הסמך, כמו גם עובדים אחרים במשרד הביטחון, נחלקו לשני סוגים: עובדי הסכם - עובדים בפנסיה צוברת (להלן - עובדי הסכם); ועובדי מדינה - עובדים בפנסיה תקציבית לפי חוק שירות המדינה גמלאות (להלן - עובדי המדינה).
7. עובדי ההסכם במשרד הביטחון, ובהם גם עובדי תע"ש יחידת הסמך, בוטחו מיום 1.7.55 בקרן פנסיה יסוד של מבטחים.
8. ביום 15.11.1966 נחתם הסכם בין מערכת הביטחון, ההסתדרות הכללית ומבטחים (להלן - הסכם 66). הסכם זה שתחילתו מיום 1.4.1962 עומד במרכז המחלוקת שלפנינו, ולפיכך בשלב זה נפרט את עיקריו:

א. בהקדמה להסכם 66 נכתבו הדברים הבאים:

”הואיל וברצון המשרד להבטיח לעובדי צבא-הגנה לישראל ולסוגי עובדים אחרים שחלות עליהם הוראות ההסכמים הקיבוציים

שהיו בתוקף החלה ב-1.7.1955 כפי שהותקנו מזמן לזמן, ובכללם הוראות ההסכם הקיבוצי המיוחד לשנת 65-1964, שהוא בתוקף בזמן חתימת חוזה זה, כפי שהותקן או יתוקן מזמן לזמן או הוראות כל הסכם אחר שיבוא במקומו (להלן - העובדים), בטוח מקיף במסגרת קרן פנסיה מקיפה של מבטחים (להלן - קרן פנסיה מקיפה) הכול, בנוסף לסוגי הביטוח שבו היו מבוטחים העובדים לפני תחילת תוקפו של חוזה זה, גם ביטוח שאירים של עובד שנפטר לפני הגיעו לגיל פרישה וכן ביטוח נכות מלאה, הכל לפי תקנות קרן פנסיה מקיפה של "מבטחים", כפי שהותקנו מזמן לזמן (להלן - התקנות);

והואיל והואיל וסוגי הביטוח שבו היו מבוטחים העובדים לפני תחילת תוקפו של חוזה זה יוסיפו להתנהל במסגרת מבטחים על פי התקנות ובמימון העובדים מצד אחד והמשרד מצד שני, בשיעורים הקבועים להלן;

והואיל ו"מבטחים" מוכנה לבטח את העובדים בביטוח מקיף הכולל, בנוסף לסוגי הביטוח שבו היו מבוטחים לפני תחילת תוקפו של חוזה זה, גם ביטוח שאירים של עובד שנפטר לפני הגיעו לגיל פרישה וכן בטוח נכות מלאה, הכל לפי התקנות; (הדגשות הוספו - א.א.)

ב. פרק א' להסכם 66 עסק בביטוח הזקנה - פנסיה יסוד. נקבע כי העובדים ומשרד הביטחון ימשיכו להפריש דמי גמולים בשיעור התואם את הביטוחים שנכללו בקרן פנסיה יסוד (סעיף 1). בסעיף 3 (ד) להסכם 66 נקבע כי:

"לענין חוזה זה, למעט פרק ב' שבו, דין חברות בקרן פנסיה יסוד כדין חברות בקרן פנסיה מקיפה." (הדגשה הוספה - א.א.)

ג. פרק ב' להסכם 66 עסק בביטוחים הנוספים - ביטוח נכות וביטוח שאירים. בסעיפים 9 - 11 להסכם 66 נקבע כדלקמן:

9. בנוסף לבטוח זקנה לפי פרק א' יהיו העובדים מבוטחים במסגרת "מבטחים" בבטוח שאירים ובבטוח נכות מלאה בהתאם לתקנות, אולם הפרק הקבוע בתקנות "גמלת נכות חלקית" לא יחול.

10. (א) למימון סוגי הביטוחים המפורטים בפרק זה ישמשו הסכומים בשיעורים אלה:-

(1) 2% (שניים למאה) מסך הכל השכר שישולם לעובדים מדי חודש בחודשו;

(2) תשלום חד פעמי בשיעור 6% (ששה למאה) מסך הכל השכר ששולם לכלל העובדים בשנת התקציב 1961/62 (מיום 1.4.1961 ועד יום 31.3.1962).

המשרד חייב בתשלום הסכומים האמורים בסעיף קטן זה.

(ב)

11. לאחר תום שלוש שנים מתחילת תוקפו של חוזה זה (מיום 1 אפריל 1962) ידונו הצדדים לפי דרישת אחד מהם, על שינוי בשיעור התשלומים המשמשים למימון שני סוגי הביטוח האמורים בפרק זה; הבסיס לדיון כאמור ישמשו תוצאות הבדיקות האקטואריות שתיעשה שעל ידי המחלקה האקטוארית

של המדור לפנסיה בהסתדרות יחד עם אקטואר שימונה על ידי המשרד, באם לאור תוצאות הבדיקה האקטוארית כאמור ייקבעו שיעורי התשלומים של המשרד מעל לשיעורים הקבועים בחוזה זה, לא יעלו שיעורים אלה בשום מקרה על השיעורים הנקובים באותה עת בתקנות, שהן בזמן חתימת חוזה זה 6% מן השכר. לצורך הבדיקה האקטוארית יובאו בחשבון כל הנתונים המיוחדים והמקובלים בהם משתמשים לעריכת בדיקה אקטוארית מסוג זה.

ד. פרק ג' להסכם 66 הסדיר אפשרות לפרישה מוקדמת לפנסיה שלא מטעמי נכות (או גיל). אפשרות פרישה שלא היתה קיימת בתקנון קרן הפנסיה המקיפה.

ה. פרק ד' להסכם 66 קבע בסעיף 20 כי תוקם הנהלה מיוחדת (ארבעה מטעם המשרד, שניים מטעם ההסתדרות ושניים מטעם מבטחים) לשם ביצוע הוראות פרקים ב' ו- ג' להסכם 66.

ו. על אף העשוי להשתמע מההקדמה להסכם 66, מגוף ההסכם כמו גם מדרך הפעלתו עולה כי ביטוחם של עובדי משרד הביטחון בפנסיה המקיפה לא היה בדרך של צירופם לקרן המקיפה, אלא בדרך מיוחדת של המשך הביטוח בקרן היסוד בתוספת ניהול קרן מיוחדת כללית ממנה משולמות זכויות העובדים ממבטחים. בהקשר זה קבע בית הדין האזורי כך:

6. הסכם 66 לא שינה את הביטוח בקרן יסוד על פי תקנות קרן יסוד. הוסכם על פיו כי המעסיק יעביר כספים בשיעור שני אחוז מהשכר שישולם לעובדים מדי חודש, לקרן מיוחדת נפרדת באחריות משרד הביטחון ובניהול קרן מבטחים שתכליתה להבטיח לעובדי מערכת הביטחון זכויות לפנסיה שארים ופנסיית נכות מלאה. ביחס לשיעורי ההפרשות הוסכם כי אלה ישתנו מעת לעת על פי הסכמת הצדדים כאמור בסעיף 11 להסכם 66 (להלן: "הקרן המיוחדת").

7. הקרן המיוחדת היתה באחריות המעסיק ובמימונו ונוהלה בנפרד מקרן הפנסייה ומקרן יסוד.

8. לעובדים לא היו זכויות אישיות בקרן המיוחדת. הכספים לא נרשמו בחשבונם האישי אלא הועברו לחשבון כללי ובמקרה של נכות או פטירה שולמה לחבר או לשאריו בהתאמה, פנסייה מתוך החשבון הכללי.

9. כספים אלה בקרן המיוחדת לא היו חלק מהקופה הכללית של מבטחים.

ז. בהתאם, שיעור דמי הגמולים שהופרשו למבטחים עבור עובדי המשרד ובכללם עבור עובדי תע"ש יחידת הסמך, ובהתאם גם עבור המערערים, היה פחות משיעור דמי הגמולים שנקבע בתקנון קרן הפנסיה המקיפה.

9. ביחד עם הסכם 66 חתמו מבטחים וההסתדרות על מכתב המופנה למנכ"ל משרד הביטחון שכותרתו "חוזה ביטוח מקיף לעובדי צה"ל" (להלן – המכתב הנילוה להסכם 66). במכתב מועלות הסכמות הנוגעות לדרך בחינת הבדיקה האקטוארית כאמור בסעיף 11 להסכם 66.

המעבר לתע"ש החברה והסכמים נוספים

10. בראשית שנות התשעים עברו הפעילות והעובדים בתע"ש יחידת הסמך לתע"ש החברה. במסגרת זו עברו עובדים מיחידת הסמך להיות מועסקים על ידי החברה. תנאי המעבר ותנאי העבודה בתע"ש החברה הוסדרו במספר הסכמים קיבוציים מיוחדים מיום 31.10.1990:

א. אחד, הסכם קיבוצי שנחתם בין מדינת ישראל, תע"ש החברה וההסתדרות בדבר העברת עובדי תע"ש יחידת הסמך לתע"ש החברה (להלן – **הסכם המעבר**).

בין היתר, נקבע בהסכם המעבר כי זכויות הפנסיה של "עובדי ההסכם", ימשיכו להיות בהתאם לקבוע בהסכם 66, "אלא אם יקבע אחרת ע"י הצדדים". לגבי "עובדי המדינה" (ועובדים "בחוזה מיוחד") הוסכם כי תנאי הפנסיה יקבעו בהסכם מיוחד (ראו הסכם א' והסכם ג' להלן).

ב. שני, עוסק בזכויות הפנסיה של "עובדי המדינה". הסכם קיבוצי מיוחד זה נחתם בין המדינה, תע"ש החברה, ההסתדרות ומבטחים (להלן – **הסכם א'**). בין היתר, נקבע כי זכויות הפנסיה שלהם ממועד המעבר יהיו בהתאם לקבוע בהסכם הפנסיה המיוחד (להלן – **הסכם ג'**).

ג. שלישי, הסכם ג' – הסכם הפנסיה המיוחד, שנחתם בין תע"ש החברה, ההסתדרות ומבטחים, הסדיר את זכויות הפנסיה של עובדי המדינה שעברו לעבודה בתע"ש החברה וקבע כי הם יבוטחו בפנסיה המקיפה של מבטחים. בסעיף 16 להסכם ג' נקבע הסדר בדבר "החזר כספי תגמולים עודפים" לעובד שפרש לאחר גיל 60 ונצברו לזכותו יותר מ- 35 שנות "וותר פנסיוני". שיעור ההחזר שנקבע היה של 8.33% מהמשכורת הקובעת בעד כל חודש עודף. יוזכר, כי באותו מועד קבע התקנון כי שיעור ההחזר הוא 6.25% מהמשכורת הקובעת. וכך נקבע בסעיף 16 הנ"ל:

"א. פרש עובד מועבר לקצבה בגיל 60 ומעלה ולזכותו נצברו יותר מ-35 שנות וותר פנסיוני (במדינה ובחברה גם יחד) וכן שאירי עובד מועבר שנפטר בגיל 60 ומעלה בותר פנסיוני כנ"ל, יהיו זכאים בנוסף לקצבה להחזר גמולים מקרן הפנסיה בשעור של 8 1/3% מהמשכורת הקובעת בעד כל חודש העולה על 35 שנות וותר פנסיוני.

ב. עובד מועבר אשר לזכותו תקופת שירות, אשר עפ"י תקנות מבטחים אינה נמנית לצורך תשלום פצוי עבור וותק פנסיוני העולה על 35 שנה, אך נמנית לצורך פצוי כנ"ל עפ"י חוק הגמלאות, להלן- "וותק פנסיוני עודף", יהיה זכאי מהחברה לתשלום פיצוי עבור הוותק הפנסיוני העודף."

11. ביום 31.10.91 נחתם בנוסף להסכמים הקיבוציים המיוחדים הנ"ל גם "זכרון דברים" (להלן – זכרון הדברים). זה נחתם בין תע"ש החברה, "ועד העובדים" (שכונה ארגון עובדי תע"ש) ומבטחים. בזכרון הדברים נקבע שגם בגין עובדי ההסכם (עליהם חל הסכם 66) יופרשו דמי גמולים בשיעור הקבוע בקרן המקיפה (הגדלת שיעור ההפרשה נעשתה בשלושה שלבים: 1.11.1991, 1.11.1992, 1.11.1993). בסעיף 4 (ה) לזכרון הדברים נקבע כך:

"מוסכם כי עם העברת דמי הגמולים כאמור בס"ק ג' ו- ד' לעיל תפקע אחריות החברה למימון ביטוח שאירים ונכות עפ"י הסכם 66."

סעיף 6 לזכרון הדברים החיל על עובדי תע"ש החברה, ובכללם עובדי ההסכם שעברו אליה, הוראות מסויימות מהסכם ג'. סעיף 16 להסכם ג' לא נמנה על אלה.

12. ביום 25.10.1993 שלחה מבטחים לתע"ש החברה ולמזכירות ארגון עובדי תע"ש מכתב שכותרתו "הסכם הפנסיה" (להלן – מכתב 1993), ובו נכתב כך:

"הננו מאשרים כדלקמן:

סעיפים 13 ו- 16 להסכם הקיבוצי המיוחד בדבר זכויות הפנסיה במבטחים של "עובדי המדינה" המועברים לחב' התע"ש מיום 31.10.90, הידוע בכינויו כ"הסכם ג", חלים גם על העובדים המבוטחים במבטחים עפ"י ההסכם מיום 15.11.66 בין מדינת ישראל/משהב"ט ובין ההסתדרות הכללית ובין מבטחים (להלן הסכם 66) או כל הסכם שיבוא במקומו, שהועברו מהתעשייה הצבאית לחברת התעש, וכן על העובדים שיתקבלו לחברת התעש.

אין בסעיף 16 כאמור לעיל לגרוע מהזכויות שהיו לעובדים המבוטחים במבטחים עפ"י הסכם 66.

החזר כספי התגמולים לעובדים אלה הפורשים לפנסיה מוקדמת יבוצע בהגיעם לגיל 65." (הדגשות הוספו – א.א.)

13. למעשה, לאור הסכמים אלה, החל מחודש נובמבר 1990³, החלו עובדי תע"ש החברה ובכללם עובדי ההסכם (שהועברו אליה מתע"ש יחידת הסמך) להיות מבוטחים בקרן הפנסיה המקיפה של מבטחים.

³ ראו סעיף 12 א' להודעת מבטחים לבית הדין האזורי שהוגשה ביום 25.2.10 – מחודש נובמבר 1991

הסכם 66 במערכת הביטחון והכרעת היועץ המשפטי לממשלה

14. בשנת 1997 ניתן פסק בורר בבוררות שהתקיימה בין מבטחים ובין המדינה בקשר לאופן עריכת הבדיקה האקטוארית של כספי הקרן המיוחדת שהוקמה מכוח הסכם 66.
15. בשנת 2001 פנה המפקח על הביטוח למבטחים בטענה כי ההפרשות לפי הסכם 66 נעשו בניגוד לדין. לימים הוגדרה מבטחים כקרן פנסיה ותיקה גרעונית במסגרת [חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים \(ביטוח\)](#), תשמ"א - 1981, לאור כך מונה למבטחים מנהל מיוחד שנכנס לתפקידו ביום 23.7.03. לאחר כניסת המנהל המיוחד פנה המפקח על הביטוח למבטחים, והודיע לה כי עליה לחדול מגביית פרמיית הביטוח לקרן המיוחדת, מאחר וקרן זו מנוהלת על ידי מבטחים בהיותה קרן פנסיה ללא רישיון מבטח כחוק, כן נדרשה מבטחים לפעול מול משרד הביטחון להסדרת החוב בקרן המיוחדת.
16. מבטחים פנתה למשרד הביטחון. עקב כך נבחנה הסוגיה על ידי עו"ד נורית אלשטיין - מנהלת המחלקה לענייני עבודה בפרקליטות המדינה. בחוות דעתה מיום 2.2.04, שהופנתה אל משרד הביטחון, קבעה כך :

1. בהמשך לישיבה שקיימנו עמך בנדון ביום 20.1.04, ולאחר שבדקנו את כל החומר שהעברת אלינו, מסקנתנו היא – כי אין היום בידי עובדי משרד הביטחון הצהרה מחייבת שהם קנו זכות להיות חברים בתכנית "פנסיה מקיפה" במבטחים (בפסה"ד של ביה"ד הארצי, דב"ע שס/9-4 מיום 16.10.80 לא הוצהר כאמור, ואף בפסק הבוררות מיום 23.7.97 ההתבטאויות בנקודה זו הן כולן בגדר אמרת אגב).

2. עם זאת - אין ספק שבמשך שנים רבות הוצג מצג ע"י משרד הביטחון לפיו היתה כוונה להעניק לעובדים כיסוי זהה לכיסוי שבתכנית "פנסיה מקיפה", ובמהלך השנים רבים מהפורשים אף זכו בכיסוי כזה.

3. מסתבר, כי למרות הכוונה להעניק לעובדים כיסוי כאמור, וההבנה המשותפת בעניין זה הן לעובדים והן למשרד הביטחון, היו העובדים מבוטחים במבטחים בתכנית פנסיה יסוד [שאף אליה לא העביר משרד הביטחון את מלוא דמי הגמולים, כנדרש לפי הוראות תקנות מבטחים והוראות תקנה 19 [לתקנות מס הכנסה \(כללים לאישור ולניהול קופות גמל\)](#), [התשכ"ד-1964](#)]. ביטוח הנכות והשאירים ניתן לעובדים באמצעות "קרן מיוחדת", שמבטחים אינה רשאית לנהל, וכל גרעון באותה קרן מומן עד היום מכספי החיסכון לפנסיה של כלל עמיתי מבטחים.

4. אולם, בנסיבות העניין, נוכח כלל האמור, אין למשרד הביטחון אופציה להתייצב מול העובדים או מול מבטחים ולומר, כי בשל הכשל עקב קיומה של הקרן המיוחדת יינזקו העובדים, עקב העובדה שנכון לעכשיו מבטחים מנועה מלשלם להם זכויות שלא שולם עבורן באופן מלא.

5. כל ויכוח בשאלה מי מן הגורמים הממשלתיים ישא בעלות המימון החסר צריך להיחתך בדיונים בין משרד הבטחון לבין משרד האוצר, בלי שהעובדים יושפעו מהעדר הסכמה עד סוף הברור. לשון אחר – על משרד הבטחון להעביר לאלתר למבטחים את המימון הדרוש לקניית השלמת הזכויות של העובדים (הן הקניית ביטוח בתכנית הפנסיה המקיפה, או כיסוי ביטוחי מקביל, לעובדים הפעילים, והן מימוש המשך תשלומי הפנסיות לנכים ולשאיירים הקיימים), בכפוף לבדיקות אגף שוק ההון, ביטוח וחסכון ביחס לעלות הנדרשת, ללא המתנה לתביעה משפטית כזו או אחרת.

6. לאור האמור יש להביא לידיעת העובדים וכן לידיעת מבטחים את תוכן המסקנות שלעיל כדי למנוע תביעה.

17. בהמשך לחוות הדעת האמורה הועברה הסוגייה להכרעת היועץ המשפטי לממשלה. במכתב מיום 29.5.05 של עו"ד לירן אבישר, עוזרת ליועץ המשפטי לממשלה, הוצגה הכרעתו שעיקרה היו כך (להלן – הכרעת היועץ המשפטי לממשלה):

"(א) עמדת משרד האוצר, לפיה אין עובדי מערכת הבטחון נשוא הדיון, חברים בתוכנית פנסיה מקיפה ב"מבטחים", מקובלת על היועץ המשפטי לממשלה, כפי שנקבע גם בחוות דעתה של גב' אלשטיין, שבסמך.

(ב) עם זאת, במישור היחסים שבין העובדים למדינת ישראל, קמה למדינה חובה חוקית להעניק לעובדים את זכויות ביטוח נכות ושארים להם התחייבה בהסכם, במסגרת תוכנית של פנסיה מקיפה, וזאת מכוח ההסכם ומכוח דיני מניעות והתחייבות שלטונית. לענין זה רלבנטיות הטענות השונות שהעלה משרד הבטחון ביחס למצגים שהוצגו כלפי העובדים, לפיהם הם מבוטחים בפנסיה מקיפה, שבאו לידי ביטוי בהסכם, בתכתובות פנים ממשלתיות שונות, ובפסקי דין, בהם נאמרו אמרות אגב לעניין זה. תוצאה זו מתחייבת גם מהעובדה שהעובדים, מצידם, הפרישו את מלוא הסכומים המבטחים את זכויותיהם לפנסיה מקיפה.

(ג) בהתאם לכך, על הממשלה לפעול לאלתר להסדיר כדין את זכויות העובדים כאמור, הן כלפי העבר- בהתחשבות מול מבטחים, והן כלפי העתיד- בהסדר מתאים ב"מבטחים", או בכל מסגרת אחרת, כדין. שאלת מימון העלות האמור הינה שאלה פנים ממשלתית, שעניינה תקציבי ולא משפטי, ובהעדר הסכמה בין משרד האוצר למשרד הביטחון, יש להביא את הנושא להכרעה ראש הממשלה או הממשלה."

מענק שנים עודפות במערכת הביטחון

18. לשלמות התמונה נפנה לתצהירו של ד"ר יחזקאל שלום – ראש מדור פנסיה במרכז תעסוקת אזרחים עובדי צה"ל (אע"צ). בתצהירו צויין כי החל משנת 1988, וללא קשר להכרעת היועץ המשפטי לממשלה, משלם משרד הביטחון

מתקציבו (קרן מיוחדת שהוקמה לשם כך) לאזרחים עובדי צה"ל "שעבדו כאזרחים עובדי צה"ל למעלה מ- 35 שנה ופרשו כאזרחים עובדי צה"ל, מענק בגובה 75% משכרם הקבוע לפנסיה בגין כל שנה עודפת".

נציין כי 75% לשנה הם מכפלה של 6.25% ב- 12 חודשים.
19. לפי קביעתו של בית הדין האזורי, על אף האמור ביחס לאזרחים עובדי צה"ל, לעובדים בתע"ש (אז יחידת הסמך) לא שולם המענק. כך היה גם לאחר המעבר לתע"ש החברה.

הסכמי פרישה בתע"ש החברה

20. מעת לעת בוצעו בתע"ש החברה הליכי צמצום ובמסגרתם, בין היתר, פרשו עובדים לפרישה מוקדמת לגמלאות (טרם הגיעם לגיל המזכה בפנסית זקנה ממבטחים). במסגרת הליכי הפרישה האמורים נעשו מעת לעת בין תע"ש החברה, ההסתדרות ומבטחים הסכמים המסדירים את תנאי הפרישה, בין היתר, של עובדי מדינה ועובדי הסכם (מוצגים 12 – 19) (להלן ביחד – **הסכמי פרישה קונקרטיים**). במסגרת הסכמי הפרישה הקונקרטיים, או לפחות בחלקם, נקבעה הוראה הנוגעת למענק השנים העודפות. למשל, בהסכם הפרישה מחודש יולי 1992 (מוצג 12) נקבע, בסעיף 9, כי:

"לעובד שצבר בפועל ביום פרישתו למעלה מ- 35 שנות עבודה בתעש, תשלם לו מבטחים, במועד הגיעו לגיל הפרישה עפ"י התקנות, דמי גמולים עודפים מעל 35 שנות צבירה, עפ"י תקנות מבטחים."

המערערים

21. המערערים הינם עובדים לשעבר של תע"ש החברה, שפרשו לקצבת זקנה או לפנסיה מוקדמת (למעט מערערים 35 ו-36 אשר במועד התביעה טרם פרשו לקצבה). המערערים נחלקים לשתי קבוצות ראשיות, בהתאם להיסטוריית העסקתם בתע"ש יחידת הסמך: עובדי הסכם ועובדי מדינה. קבוצת עובדי ההסכם נחלקת גם היא לקבוצות משנה אליהן נתייחס בהמשך.

טענות הצדדים בבית הדין האזורי

22. המערערים הגישו לבית הדין האזורי תביעה לקבלת מענק שנים עודפות. בכתב התביעה נטען, בתמצית, כי המערערים היו מבוטחים בפנסיה מקיפה וזכאים מכוח כך למענק. לחלופין נטען כי מבטחים הציגה למערערים מצג ברור לאורך השנים כי הם מבוטחים בתוכנית קרן פנסיה מקיפה; בהתאם להסכם 66 היה על מבטחים לדאוג כי המדינה ותע"ש החברה ימלאו אחר התחייבויותיהן וישלימו את דמי הגמולים עד כדי השוואתם לשיעורים הכתובים בתקנות

הפנסיה המקיפה וכן היה עליה לייצע את המערערים על אי השלמת שיעור דמי הגמולים ע"י המדינה; לטענת המערערים המדינה, תע"ש החברה ומבטחים פעלו בניגוד להוראות תקנות מבטחים וההסכמים הקיבוציים, אשר חייבו ביטוח של המערערים בפנסיה מקיפה לרבות החובה לתשלום מענק שנים עודפות.

23. מבטחים טענה כי המערערים לא זכאים למענק וזאת מהטעם שהמענק מבוסס על תשלום בפועל של דמי גמולים עודפים לקרן הפנסיה המקיפה ששולמו בשיעור שנקבע על פי הוראות התקנות מעבר לתקופה הקבועה. מאחר שדמי הגמולים בעד המערערים למבטחים לא עלתה לכדי שיעור ההפרשה הנדרש לפנסיה מקיפה על פי התקנות, לא קמה ולא יכולה לקום למערערים זכות לקבלת המענק. מבטחים טענה כי השאלה בדבר הזכויות אותן צברו עובדי מערכת הביטחון ובכללם עובדי תע"ש (על גלגוליה) הוכרעה על ידי היועץ המשפטי לממשלה בשנת 2005, אשר קבע כי עובדים אלה צברו במבטחים זכויות בפנסיה יסוד בלבד ואילו הזכויות הנוספות הנובעות מתוקף ההפרשה לקרן המיוחדת הינן באחריות משרד הביטחון. ביחס להסכם 66 טענה מבטחים כי מדובר בהסכם לבר תקנוני אשר העניק לעובדי מערכת הביטחון זכויות חורגות וחיצוניות לתקנות קרן הפנסיה ולפיכך, בהתאם לפסיקה, הינו חסר תוקף. כן נטען כי המערערים אינם זכאים לכל סעד נוסף ממבטחים, הואיל ולא בוצעה כל הפרה של הסכם מצידה של מבטחים.

24. תע"ש החברה טענה כי מילאה אחר כל התחייבויותיה כלפי המערערים בענין תשלום דמי הגמולים. ככל שייקבע כי המערערים זכאים למענק שנים עודפות, טענה המוכחשת על ידה, אין בכך כדי להקים כל עילה כלפיה ביחס למענק זה. בהתאם לפסיקה, אין להטיל על המעסיק אשר מילא את חובותיו כלפי עובדיו ביחס לביטוח הפנסיוני לשאת בתשלום כלשהוא לעובדים, במקום קרן הפנסיה שאינה עומדת בהתחייבות כלפיהם, מטעמיה היא. לטענתה, דברים אלו נכונים במיוחד בענייננו, שכן ההסדר המדובר - הסכם 66 - היה בתוקף לפני העברת העובדים לתע"ש החברה, והאחרונה התנתקה מהסכם זה במסגרת ההסכמים שנכרתו עם תחילת פעולתה כחברה ממשלתית. תע"ש החברה טענה כי היא אינה שייכת להתדיינות בהליך, והשאלות שמתעוררות נוגעות ליחסים שבין המערערים, מבטחים והמדינה.

25. המדינה טענה כי הסכם 66 אינו מקים זכאות למענק, שכן הסכם 66 אינו הסכם להחלת פנסיה מקיפה על המערערים, אלא הסכם חיצוני, אשר יש לראותו כהסכם לבר תקנוני, שביטח את המערערים בביטוח ריסק במקרה של שאירים

ונכות ולא מעבר לכך. לטענת המדינה, אין כל מקום להקנות זכאות למענק לעובדים אשר בוטחו בפנסיית יסוד ואשר לא שילמו דמי גמולים בשיעורים ששולמו על ידי המבוטחים בפנסיה מקיפה. המדינה הדגישה כי פירוש המערערים את הסכם 66 נדחה במספר פסקי דין וכי גם בהכרעת היועץ המשפטי לממשלה נקבע כי עובדי משרד הביטחון מבוטחים בפנסיית יסוד ולא בפנסיה מקיפה, מחוות הדעת ניתן ללמוד על ההתחייבות של המדינה לביטוח שאירים ונכות בלבד מכוח הסכם 66, אולם אין בכך כדי ללמוד על זכאות למענק.

הפלוגתאות שהוגדרו על ידי בית הדין האזורי

26. בדיון מיום 14.3.10 הסכימו הצדדים כי קודם לעריכת בירור עובדתי פרטני יוכרעו, לאחר סיכומים, השאלות המשפטיות הבאות:

1" **האם עומדת לתובעים זכות מכח תקנה 28 לתקנון לקבל מענק שנים עודפות? מה משמעות למי שפרש בפנסיית זקנה עד ליום 30.9.03, של הסעיף המתאים לתקנון הישן (סעיף 12 וההגדרות הרלוונטיות). כלומר, האם קמה זכות לשנות עבודה עודפות לפי התקנון הישן והתקנון האחד.**

האם הסכם 66 מחיל על התובעים או מי מהם את זכות לקבלת מענק שנים עודפות ובגין איזו תקופה והאם הזכאות של התובעים נובעת מביטוחם של העובדים, התובעים, והאם מדובר בפנסייה מקיפה בהתאם להסכם 66 שהוחל מכח הסכמים קיבוציים שהיו ב- 55, אם לאו.

2. **איזו משמעות יש, כשאלה משפטית, והאם יש לראות בחודשי ההפרשה לפנסיית יסוד ככאלה המזכים להיספר כחודשי חברות בפנסיה מקיפה, ולכך ששיעור ההפרשה בפנסיית היסוד לגבי חלק מהתובעים לגבי חלק מהשנים, לא היה שיעור מלא הנדרש לפי תקנות פנסיה מקיפה.**

מה המשמעות והאם יש מקום לאבחנה לתשלום שנעשה ולרכישה של דמי גמולים לתקופה מסוימת ו/או לרכישה של תוספת שקלית שנעשתה לתקופה מסוימת. והאם יש משמעויות שונות בספירה של תקופת הזכאות.

3. **איזו משמעות יש לעובדה שהעובדים הפרישו 5% לאורך כל התקופה והמעבידים שלמו אחוזים משתנים?**

4. **ביחס לתובעים שפרשו בגין נכות, מה משמעות מהות הפרישה שלהם והעובדה שלא שולמו בגינם תשלומים בפועל לתקופה זו, לעניין הזכות למענק בגין שנות עבודה עודפות?**

מה המשמעות ביחס לזכאותם של עובדים מועברים שעבדו במדינה ועברו לתע"ש וחלותם של הוראות שונות בהסכמי העברה לגבי זכאותם למענק שנים עודפות. האם סעיף 16 העניק להם את הזכות במעבר הזה לקבל מענק שנים עודפות בתנאים מסוימים. האם העובדים המועברים עמדו או לא עמדו בתנאי אותו סעיף של הסכם המעבר והאם בגין תנאים אלה הם זכאים או לא זכאים למענק."

27. בפסק הדין, פרט בית הדין האזורי את הפלוגתאות, כפי שנקבעו בהחלטה מיום 24.1.10. וכך הוצגו השאלות שבמחלוקת:

- 1" **האם עומדת לתובעים זכות מכוח תקנה 28 לתקנון לקבל מענק בגין שנות עבודה עודפות? מה משמעות למי שפרש בפנסיית זקנה עד ליום 30.9.03, של הסעיף המתאים לתקנון הישן (סעיף 12 וההגדרות הרלבנטיות). כלומר, האם קמה זכות לשנות עבודה עודפות לפי התקנון הישן והתקנון האחד בתחולה על כל אחד מהעובדים לפי מועדי עבודתו ופרישתו בהתאמה.**
2. **איזו משמעות יש לעובדה לגבי כל תובע בנפרד ובאופן כללי כשאלה משפטית, לכך ששיעור ההפרשה בפנסיית היסוד לגבי חלק מהתובעים לגבי חלק מהשנים, לא היה שיעור מלא הנדרש לפי תקנות פנסיה מקיפה.**
3. **איזו משמעות יש לעובדה שהעובדים הפרישו 5% לאורך כל התקופה והמעבידים שלמו אחוזים משתנים?**
4. **ביחס לתובעים שפרשו בגין נכות, מה משמעות מהות הפרישה שלהם לעניין הזכות למענק בגין שנות עבודה עודפות?**
5. **ביחס לתובעת, האלמנה מכח בעלה המנוח, מה משמעות הסטאטוס בו היא נמצאת ונסיבות פרישתו לעניין מענק בגין שנות עבודה עודפות?"**

פסקי דין קודמים

28. קודם שנתייחס לפסק דינו של בית הדין האזורי נתייחס לפסקי דין קודמים שרלוונטיים, במידה זו או אחרת, להכרעה במחלוקת:
29. עניין קריגל⁴:

א. מר מנחם קריגל עבד כימאי בחברת ספנות. בשנת 1958 הצטרף כחבר לקרן פנסיה יסוד של מבטחים. החל מחודש ינואר 1967 צורף מר קריגל כחבר לקרן פנסיה מקיפה של מבטחים. ביום 6.6.1968 נחתם הסכם קיבוצי, אשר קבע בסעיף 4 (א) כי ימאי שצורף לקרן פנסיה מקיפה:

"... יראוהו לצורך תקופת אכשרה המזכה בגימלה, או לצורך חישוב זכויותיו לגימלאות כלשהן במבטחים או לכל זכות אחרת ממבטחיה המותנית בוותק בקרן פנסיה מקיפה לפי הסכם זה, כאילו הינו חבר בקרן פנסיה מקיפה תקופה הזוהה לתקופת חברותו בקרן פנסיית יסוד של מבטחים שנצטברה בתקופת היותו ימאי או בתקופת שירותו בחברת ספנות כלשהי (לרבות התקופה הקודמת לחברותו בקרן פנסיית יסוד, בה היה חבר בקופת התגמולים בחברת ספנות כלשהי, והכספים שעמדו לזכותו בקופת התגמולים האמורה הועברו למבטחים)". (הדגשה הוספה – א.א.)

⁴ ע"ע (ארצי) 13/03 מנחם קריגל – מבטחים, [פורסם בנבו] (29.11.04) [עתיירה לבג"ץ נדחתה: בג"ץ 11806/04 מנחם קריגל נ' מבטחים, [פורסם בנבו] (21.1.07)].

- בשנת 1998 פרש מר קריגל לגמלאות. במועד פרישתו הזכות למענק שנים עודפות היתה כנוסחה של תקנה 28 משנת 1980 (ראו סעיף 3 לעיל).
- ב. מר קריגל (ו- 50 ימאים נוספים) טענו כי לאור הוראת סעיף 4 (א) להסכם הקיבוצי יש לראות את תקופת החברות בקרן פנסיה יסוד כתקופת חברות בקרן פנסיה מקיפה, לכן לאור תקנה 28 הם זכאים למענק שנים עודפות.
- ג. בית הדין האזורי (עב 001307/01) דחה את תביעת מר קריגל וחבריו. בית הדין האזורי קבע כי את תקנה 28 כנוסחה עד לשנת 1998 יש לפרש כמתייחסת רק למי שהפריש דמי גמולים במשך 35 שנה לפי תקנה 2 – קרי, הפרשות התואמות את ההפקדות לקרן פנסיה מקיפה. בית הדין האזורי מצא חיזוק לפירוש זה בנוסח של התקנה מחודש יולי 1998 (ראו סעיף 4 לעיל), ובה הוכרה זכות יחסית למענק שנים עודפות למצטרפים מקרן פנסיית יסוד לקרן פנסייה מקיפה.
- ד. בית הדין הארצי דחה בדעת רוב מפי הנשיא אדלר (בהסכמת השופט פליטמן, כתוארו אז, ונציגי הציבור הי"ה דניאל יעקבסון ואילן שגב, נגד דעתה החולקת של סגנית הנשיא ברק-אוסוסקין) את הערעור. נקבע כי סעיף 4 (א) להסכם הקיבוצי אכן מעניק זכויות לצורך תקופת האכשרה, לצורך חישוב זכויות לגימלאות, או לכל זכות אחרת המותנית בוותק בקרן פנסיה מקיפה. "אולם, באותו שלב לא היתה זכות להחזר כספים בגין שנים עודפות. על כן, סעיף 4(א) לא התייחס למענק לשנים עודפות. לפי לשונו של סעיף 4(א) הוא התייחס לזכויות הנוגעות לוותק, ואילו הזכות למענק לשנים עודפות, שנוצרה מאוחר יותר, נוגעת לתקופה עבורה הפריש החבר לקרן". בית הדין הארצי המשיך וקבע כי תקנה 28, כפי נוסחה עד לשנת 1998, קרי בעת הפרישה לפנסיה, אינה מקנה זכאות מן הטעם שהזכאות לפיה מותנית בתשלום דמי גמולים לפי תקנה 2 – קרי, דמי גמולים התואמים הפקדות לקרן פנסיה מקיפה.
- עוד קבע בית הדין הארצי, בהתייחס לתקנה 28 כנוסחה עד לשנת 1998, כי:

"[ג] טעם נוסף לפירוש זה של סעיף 28 לתקנות הוא, כי המערער לא הפריש לקרן פנסיה מקיפה עבור שנים עודפות. משכך הם הדברים, בקשתו של המערער היא לקבל החזר כספים כאילו הפריש הפרשות מלאות לפנסיה מקיפה, בגין תקופה בה הופרשו עבורו דמי גמולים חלקיים בלבד, שאינם מקימים את הזכות להחזרתם.

אכן, השנים בהן היה המערער חבר בקרן פנסיית יסוד נחשבות לצורך השלמת ותקו ל- 35 שנים, זאת לפי ההסדר הקבוע בהסכם הקיבוצי מיום 6.6.1968. אולם, אין בכך כדי לזכותו בהחזר כספים בגין

הפקדות בשנים עודפות, שכן במועד זה לא היתה זכות למענק שנים עודפות."

ה. מר קריגל הגיש לבג"ץ עתירה נגד פסק דינו של בית הדין הארצי, וזו נדחתה. וכך נקבע ע"י בג"ץ:

"... פרשנותו של בית הדין הארצי בדעת הרוב הינה פרשנות סבירה הן על פי נוסחן של ההוראות העומדות למבחן, והן על פי תכליתן. יתר על כן, גם דרישת הצדק אינה נפגעת בפרשנות שנתקבלה; זאת, מן הטעם שרכישת זכויות למענק כספי בגין שנים עודפות הותנתה במועד הקובע לענייננו בתשלום דמי התגמולים המלאים לכל שנות העבודה של העובד, ודרישה זו לא נתמלאה לגבי העותר. העובדה בלבד כי לאחר פרישת העותר, שונה ההסדר, ולימים הוכרה גם זכות יחסית למענק כזה למצטרפים לקרן המקיפה, אין בכוחה להצדיק התעלמות מההסדר המשפטי שהיה תקף לענייננו של העותר, בעת פרישתו."

30. עניין רצון⁵:

א. מר דרורי רצון, יליד 1933, עבד בתע"ש (יחידת הסמך) מחודש אוקטובר 1954. מר רצון יצא לפרישה מוקדמת מתע"ש (החברה) ביום 1.4.1992, והחל מיום 30.6.1998 (טרם תיקון תקנה 28) יצא לגמלאות (פנסית זקנה) ממבטחים.

ב. כמו המערערים כאן, עד לחודש 1.4.1962 בוטח מר רצון בקרן פנסיה יסוד. החל מאותו מועד בוטחו זכויותיו במבטחים בהתאם להסכם 1966. רק החל משנת 1993 הופרשו בגינו למבטחים דמי גמולים בשיעור המלא הרלוונטי לפנסיה מקיפה.

ג. עד לשנת 1992 פעלה במבטחים ועדת חריגים שאישרה מעת לעת, על בסיס פרטני, תשלום מענק שנים עודפות. בשנת 1992 בוטלה ועדת החריגים על פי הוראת משרד האוצר.

ד. דרישת מר רצון ממבטחים למענק שנים עודפות נדחתה על ידה, והוא פנה לוועדת הערעורים. זו אישרה בהחלטתה מיום 6.6.01 את תשלום המענק. נגד החלטה זו הוגשה תביעת מבטחים לבית הדין האזורי.

ה. בית הדין האזורי קיבל את תביעת מבטחים, וקבע כך:

(1) בנסיבות דומות בעניין קריגל נדחתה הטענה לזכאות למענק, שכן תקנה 28 בנוסחה המקורי דרשה לפחות 420 חודשי חברות בעדם הופרשו דמי גמולים לפנסיה מקיפה – דבר שלא מתקיים במקרה של מר רצון.

(2) גם אם הסכם 66 יפורש כטענת מר רצון, קרי כמי שקובע כי כל שנות החברות מאז שנת 1962 היא בבחינת חברות בפנסיה מקיפה, הרי שנמצא

⁵ ע"ב (ת"א) 56394-01 מבטחים - דרורי רצון, (13.9.05).

במצב שבו הסכם 66 מעניק זכויות מעבר לתקנון הפנסיה המקיפה. בנסיבות שכאלה אין ליתן להסכם 66 תוקף לאור הנפק בעניין אליאב, שם נקבע כי קרן פנסיה חברתית – דוגמת קרנות הפנסיה הוותיקות, לרבות מבטחים ומקפת, אינה רשאית להתקשר בהסכמים פרטניים העומדים בניגוד לתקנותיה, והמעניקים לחלק מהחברים בקרן תנאים מועדפים מעבר לזכויות המוקנות בתקנות.

(3) לפי חישובי מבטחים, גם אם תוחל על מר רצון התקנה כפי שתוקנה בשנת 1998 – לא יהיה בכך כדי לזכותו במענק, שכן הצבירה היחסית בגין תקופת חברותו בפנסיית יסוד אינה מעניקה לו 420 חודשי ביטוח עם הפרשה מלאה.

31. עניין חסן⁷:

א. מר חסן, יליד 1939, עבד כאזרח עובד צה"ל במשרד הביטחון מחודש אפריל 1977 ועד ליום 1.11.04 מועד בו פרש לגמלאות מטעמי גיל. בתקופה זו היה מר חסן מבוטח במבטחים. קודם לכן בוטח בפנסיה מקיפה מחודש דצמבר 1961 למשך 174 חודשים.

ב. במועד פרישתו לפנסיה חל התקנון האחד שהסדיר בסעיף 12 את סוגיית מענק השנים העודפות (ראו סעיף 5 לעיל). במסגרת זו, על מנת לבחון אם יש למבוטח חודשי ביטוח עודפים יש להתייחס לתקופת הביטוח במבטחים ובקרן בניין.

ג. בהיקש מהנפק בעניין קריגל ומהטעמים שפורטו בו ואשר יפים גם לעניינו של מר חסן, קבע בית הדין האזורי כי אין מר חסן זכאי למענק שנים עודפות ממבטחים, ולכן דחה את התביעה ביחס למבטחים.

ד. בית הדין האזורי דחה את התביעה גם ביחס למדינה (משרד הביטחון), וזאת לאור הקביעות הבאות:

"... אין במסמכים שהוגשו לתיק בית הדין כל אסמכתא, כי משרד הבטחון לקח על עצמו את האחריות לתשלום מענק שנים עודפות לכל גימלאי מערכת הבטחון.

מהמסמכים שצורפו לסיכומי ב"כ משרד הבטחון עולה, כי למבטחים הועברו סכומים עבור קרן מיוחדת לתשלום מענק לעובדים שעבדו כאזרחים עובדי צה"ל למעלה מ-35 שנה ופרשו כאזרחים עובדי צה"ל.

⁶ ע"ע (ארצי) 629/97 משה אליאב - קרן מקפת, [פורסם בנבו] (30.5.02) [עתירה לבג"ץ נדחתה: בג"ץ 6460/02 משה אליאב נ' בית הדין הארצי לעבודה, פ"ד ס(4) 411 (8.2.2006)]. לעניין זה ראו גם: ע"ע (ארצי) 600026/97 מבטחים - מרק פיורסט, [פורסם בנבו] (22.10.03) [עתירה לבג"ץ נדחתה: בג"ץ 3514/07 מבטחים - פיורסט, [פורסם בנבו] (13.5.2012); ע"ע (ארצי) 477/07 מבטחים - עמוס ירקוני, [פורסם בנבו] (26.1.10) [עתירה לבג"ץ נדחתה: בג"ץ 2301/10 עמוס ירקוני נ' בית הדין הארצי לעבודה, [פורסם בנבו] (11.10.2012)].

⁷ ע"ב (ת"א) 4436/06 יצחק חסן - מבטחים, [פורסם בנבו] (28.2.08).

גם במזכר של הארגון הארצי לעובדי צה"ל נאמר, כי למענק זה זכאי עובד צה"ל שצבר ותק מעבודה בצה"ל בלבד. אין כל התחייבות לתשלום מענק שנים עודפות למי שלא שירת 35 שנה כאזרח עובד צה"ל. התובע היה אזרח עובד צה"ל רק משנת 1977 ועד לשנת 2004, היינו פחות מ-35 שנה.

נוכח האמור, אין התובע זכאי לקבל מענק זה ממשרד הבטחון."

32. עניין אוקנין⁸:

א. מר אוקנין, יליד 1937, הועסק על ידי מדינת ישראל כאזרח עובד צה"ל מחודש אוקטובר 1983 ועד לחודש יולי 2002. בתקופת עבודתו בוטח מר אוקנין במבטחים בהתאם להסכם 1966. קודם לכן בוטח מר אוקנין בקרן הפנסיה של ענף הבניין. על מבטחים וקרן בניין חל הסכם רציפות הזכויות בין קרנות הפנסיה (להלן – **הסכם הרציפות**).

ב. תביעתו למענק שנים עודפות נדחתה על ידי מבטחים וועדת הערעורים לעניין רציפות הזכויות, לאור העובדה כי בעת שבוטח במבטחים היה מבוטח בקרן פנסיה יסוד וכי מר אוקנין לא צבר די ותק בביטוח מקיף בתקופת ביטוחו בקרן בניין.

ג. בית הדין האזורי דחה את תביעת מר אוקנין, וקבע כך:

(1) הזכאות של מר אוקנין למענק שנים עודפות יכולה להקבע רק לפי התקנון (שקדם לתקנון האחיד). שכן, אין תוקף להסכמים לבר תקנוניים. משמר אוקנין לא עומד בתנאי תקנה 28 לתקנון, גם לא לעניין ההתחשבות היחסית בחודשי הביטוח בפנסיית יסוד, הרי שדין תביעתו נגד מבטחים (וקרן בניין) להידחות.

(2) את הסכם 66 יש לפרש כך שהוא אינו מקים למר אוקנין את הזכות למענק שנים עודפות.

בית הדין האזורי ציין כי בצד האמירות בהסכם 66 על ביטוח מקיף (למשל בהקדמה לו), הרי שיש אמירות שלא בהכרח מלמדות על התחייבות לחברות מלאה המתייחסת גם למענק שלא היה קיים בעת כריתת ההסכם.

נוכח קביעה זו פנה בית הדין האזורי לבחון את התנהגות הצדדים. בית הדין האזורי ציין כי לא הובאה לו ראיה לפיה שולם למי מהעובדים שצברו ותק במבטחים בגין עבודתם במשרד הביטחון ואצל מעסיקים אחרים מענק שנים עודפות כהגדרתו בתקנון, זאת להבדיל מתשלום מענק

⁸ ס"ע (חיי) 22263-06-09 יצחק אוקנין - מדינת ישראל, [פורסם בנבו] (12.12.11).

למי שצבר במערכת הביטחון מעל 35 שנה, וגם זאת מתוך קרן מיוחדת של משרד הביטחון ולא מכספי מבטחים. עוד ציין בית הדין האזורי כי לא הובאה כל ראיה לכך שלאחר שנת 1980, עת הותקנה תקנה 28, פנתה נציגות העובדים בדרישה לשלם לעובדים את מענק השנים העודפות. פניה שכזו לא נעשתה גם עת התעוררו חילוקי דעות בין משרד האוצר ובין משרד הביטחון לגבי יישום הסכם 66, וגם עת נקבע על ידי היועץ המשפטי לממשלה, בידיעת נציגות העובדים, כי הביטוח לפי הסכם 66 אינו בבחינת ביטוח בקרן פנסיה מקיפה.

פסק הדין של בית הדין האזורי

33. לאחר בחינת סיכומי הצדדים וכל חומר התיק דחה בית הדין האזורי את התביעה. להלן נציג את עיקרי פסק דינו.

34. טרם פירוט הנימוקים העיר בית הדין האזורי את ההערות הבאות:

א. ביחס לסעדים שנתבעו מהמדינה ומתע"ש החברה נקבע כי "המדינה נתבעה בכתב התביעה המתוקן האחרון שהוגש לשלם לתובעים פיצויים מוגדלים כתחליף לפיצויי ההלנה בגין קצבה מולנת על פי סעיף 16 לחוק הגנת השכר, תשי"ח -1958. ואילו בסיכומי התובעים בקשו כנגד המדינה יתרות חוב שלכאורה חבה המדינה. כך נכון גם לגבי תע"ש. מדובר בהרחבת חזית אסורה ובעניין זה נדחה האמור בסיכומי התובעים".

ב. בתביעה כרכו המערערים יחד "עובדי מדינה שזכאים לפנסייה תקציבית בתקופה בה הועסקו ביחידת הסמך, עובדים שבוטחו בתקופת העסקתם ביחידת הסמך בביטוח פנסיוני במבטחים במסגרת הסכם 66' ואף עובדים שמעולם לא הועברו לתע"ש מיחידת הסמך". לכן, כך נקבע, "בפסק הדין נתייחס בתחילה לתשתית הנורמטיבית הכוללת ולאחר מכן נתייחס לקבוצות השונות".

35. אחר אלה פנה בית הדין האזורי לפסיקה הרלוונטית. בית הדין האזורי ציין כי בעניין קריגל נקבע שעד לתיקון תקנה 28 בשנת 1998 לא היה זכאי מבוטח למענק שנים עודפות עבור תקופה בה היה מבוטח בפנסיית יסוד, וכי הזכות למענק שנים עודפות ניתנה רק עבור השנים בהן שולמו דמי גמולים לפנסייה מקיפה. בית הדין האזורי ציין שכך נפסק גם בעניין חסן ובעניין אוקנין. לפיכך, כך נקבע, "מטעם זה כשלעצמו יש לדחות את תביעת התובעים" שחלה לגביהם תקנה 28 בנוסחה עד לחודש יולי 1998.

36. בית הדין האזורי עמד על כך, שלאור הנפסק בעניין **אליאב, פיורסט וירקוני**, זכויות המערערים כלפי מבטחים יכולות להקבע אך ורק לפי התקנון, ואין ליתן למבוטח, ובכלל זה למערערים, זכויות העולות על הקבוע בתקנון מבטחים.

37. כן הפנה בית הדין האזורי לעניין **רצון** שם נקבע לגבי הסכם 66 בהקשר של עובד תע"ש כי מבוטח אינו זכאי למענק שנים עודפות לנוכח היותו מבוטח בפנסיית יסוד בלבד. בית הדין האזורי הוסיף וקבע כי פסק הדין האמור "**למעשה מהווה תקדים המחייב גם בענייננו באותן סוגיות ממש, וגם מטעם זה דין התביעה להדחות**".

38. בית הדין סקר את ההסכמים שהוצגו בפניו וקבע כי אין לקבל את טענת המערערים לפיה מכוח הסכם 66 או מכוח הסכמים אחרים היו המערערים מבוטחים בפנסייה מקיפה.

א. **הסכם 66** - נקבע כי עד להסכם 66 בוטחו המערערים בפנסיית יסוד אולם גם לאחר הסכם 66 לא בוטחו המערערים בפנסייה מקיפה, אלא בקרן מיוחדת שמטרתה ביטוח שאירים ונכות כאשר עבור ביטוח זה הופרשו תגמולים בשיעורים נמוכים מהשיעורים הנדרשים לפנסייה מקיפה. בית הדין קיבל את טענת המדינה ומבטחים כי הסכם 66 יצר קרן ספציפית למימון פנסיית נכות ושאירים, ולא יצר התחייבות לביטוח בפנסייה מקיפה. בית הדין מצא חיזוק לקביעה זו בכך שהפרק בפנסייה מקיפה הנועד לגמלת נכות חלקית לא חל בהתאם להוראה מפורשת בהסכם 66. לאור הלשון הברורה של ההסכם קבע בית הדין כי אין צורך להידרש ל"אומד דעתם של הצדדים" בהסכם 66.

עוד קבע בית הדין האזורי כי לא ניתן ללמוד מהסכם 66 שהוא מקנה זכות למענק הן מכיוון שהמענק לא מוזכר מפורשות בהסכם, ומכיוון שבשנת 1966 לא הייתה קיימת זכות למענק.

ב. **הסכם המעבר** - בית הדין האזורי קבע כי אין בהסכם המעבר כל קביעה לעניין המענק. ההסכם קובע, בין היתר, לענין הזכויות שצברו העובדים כי זכויות "שהיו להם בהסדרים הנהוגים ושהיו קיימים או מחייבים בתעשייה הצבאית... ימשיכו לחול עליהם". אולם משאין מחלוקת כי עד לתביעה זו לא היה נהוג ולא שולם מענק לעובדי תע"ש יחידת הסמך, התחייבות זו בהסכם לא מקימה התחייבות לתשלום המענק.

39. **הכרעת היועץ המשפטי לממשלה** - בית הדין האזורי קבע כי אין בהכרעת היועץ המשפטי לממשלה כדי ללמד על כך שהמערערים זכאים למענק. הכרעתו אינה מתייחסת לעניין המענק אלא עוסקת אך בביטוח נכות ושאירים. משמדובר

בעניינים שונים מהותית, אין לגזור מהאחד לשני. חיזוק למסקנתו שאב בית הדין האזורי גם ממכתב סמנכ"ל משרד הביטחון שבו נאמר כי המשרד מימן מספר חודשים פנסיות נכות ושאימים שמבטחים סירבה לממן, אך אין כל התייחסות במכתב זה לעניין המענק. בית הדין האזורי בחן גם את חוות דעתה של מנהלת המחלקה לענייני עבודה בפרקליטות המדינה, שניתנה קודם להכרעת היועץ המשפטי לממשלה, וקבע כי לא הוכח בפניו האמור שם כאילו במשך השנים הוצג על ידי משרד הביטחון מצג כאילו הייתה כוונה להעניק לעובדים כיסוי זהה לכיסוי שבתוכנית פנסיה מקיפה, וכי על כל פנים גם בחוות דעתה עולה כי בפועל העובדים לא בוטחו בפנסיה מקיפה אלא בפנסיית יסוד בלבד.

40. בית הדין האזורי דחה את טענת המערערים כי הופלו ביחס לאזרחים עובדי צה"ל אשר להם המדינה משלמת מענק בדרך של העברת כספים לקרן מיוחדת במבטחים. נקבע כי ישנה אבחנה רלבנטית בין המערערים לאזרחים עובדי צה"ל וכי בניגוד לאזרחים עובדי צה"ל לא הוכח נוהג של תשלום המענק לעובדי תע"ש.

41. בית הדין האזורי התייחס לקבוצות המערערים השונות. בשלב זה לא נתייחס לקבוצות אלה. להכרעת בית הדין האזורי ביחס לקבוצות השונות ולטענות הצדדים בעניין זה נתייחס בהמשך בנפרד.

42. אשר לטענות המערערים כי הסכם הרציפות בין קרנות הפנסיה ובין המדינה מיום 31.5.73 (להלן – **הסכם הרציפות עם המדינה**) עיגן את זכותם של המערערים למענק נקבע כי מדובר בהרחבת חזית. לגופו של ענין נקבע כי הסכם זה חל רק על "עובדי מדינה" וכי לגבי עובדים אלה יש הנחיות והסכמים ספציפיים (הסכם ג) הגוברים, ובכל מקרה לפי הסכם זה נלקחות בחשבון רק תקופות של ביטוח בפנסיה מקיפה.

43. בית הדין האזורי דחה את טענת המערערים כי הדו"חות לחבר שהנפיקה מבטחים הציגו מצג שגוי וזאת מהטעמים הבאים: הדו"חות לחבר סוייגו בזמן אמת ונאמר בהם כי האמור בדוח כפוף להוראות תקנון קרן הפנסיה וכי **"במקרה של אי התאמה בין הדוח והתקנות יחייבו התקנות"**. נוסף לכך, על פי הפסיקה אין באמור בדו"חות כדי לגבור על הוראות התקנות שהן המחייבות. על כך הוסיף בית הדין וקבע כי המערערים לא הציגו נזק שנגרם להם כתוצאה מהסתמכות על הדו"ח וכי הדו"ח לא פטר את המערערים מלברר את זכויותיהם לו סברו שקמה להם זכות כזו.

44. באשר לתביעה כנגד המדינה ותע"ש החברה הפנה בית הדין האזורי לפסיקה בעניין להב⁹, שם נקבע כי התחייבות מעסיק להפריש כספים לקרן פנסיה אינה מטילה עליו חובה לשלם את הפנסיה במקרה שהקרן אינה משלמת אותה. בית הדין הוסיף כי פסיקה זו מעוררת ספק לגבי הצדק או התכלית בהגשת התביעה נגד תע"ש החברה והמדינה.
- כן קבע בית הדין כי לא מצא כי מי מהנתבעים פעל שלא כדין או בחוסר תום לב בסוגיות שעלו בהליך זה.
45. בית הדין האזורי קבע כי נוכח דחיית התביעה, אין צורך להכריע במחלוקת בין תע"ש החברה למדינה בשאלה האם הסכם הפנסיה (זכרון הדברים) "ניתק" את תע"ש החברה מהסכם 66 ובכך פקעו התחייבויותיה לפי הסכם 66.
46. לבסוף, שקל בית הדין האזורי את התנהלות המערערים ובכלל זה את העובדה כי הפסיקה בעניין תקופת הביטוח בפנסיית יסוד חד משמעית ועקבית; העובדה שחלק מהמערערים קיבלו מענקים מוועדת חריגים ולא ניכו תשלום זה מגובה התביעה; העלאת טענות חדשות והרחבת חזית, ומאידך את עובדת היות המערערים פנסיונרים, וקבע כי כל צד יישא בהוצאותיו.

טענות הצדדים בערעור

47. בשלב זה נתייחס לטענות הכלליות ולא לטענות הנוגעות לקבוצות העובדים.

טענות המערערים

48. לטענת המערערים בחינת לשון הסכם 66 וכן בחינת אומד דעתם של הצדדים בכריתת ההסכם הייתה לבטח את העובדים בפנסיה מקיפה ומכאן נובעת זכות המערערים למענק. כך גם, הכרעת היועץ המשפטי לממשלה וההתכתבויות הפנים ממשלתיות מלמדות כי המערערים זכאים לכלל הזכויות של פנסיה מקיפה, ביניהן המענק, ואין ללמוד מכך שהמענק לא מוזכר במפורש בהסכם 66 כי המערערים אינם זכאים לו.
49. המערערים מפנים לרצף של הסכמים קיבוציים בין תע"ש להסתדרות בהם מוזכר מענק שנים עודפות. לטענת המערערים פרשנות בית הדין האזורי אשר קובעת כי המערערים צברו זכויות למענק רק משנת 1991 לא מתישבת עם לשון ההסכמים אשר עוסקים במענק בגין שנות עבודה של למעלה מ 35 שנים במדינה ובתעש גם יחד.
50. המערערים שבים וטוענים כי הופלו לרעה לעומת אזרחים עובדי צה"ל, וכי טעה בית הדין בקביעותיו בענין זה.

⁹ ע"ע (ארצי) 300343/97 משה להב – סולל בונה בע"מ, [פורסם בנבו], פד"ע לו 529 (21.10.01) [עתירה לבג"ץ נדחתה: בג"ץ 10399/01 להב משה נ' סולל בונה בע"מ, [פורסם בנבו] (27.10.02).

51. כן לטענתם שגה בית הדין האזורי בקביעתו כי טענות המערערים ביחס להסכם הרציפות עם המדינה מהוות הרחבת חזית, שכן הסכם הרציפות צוין בהסכם הקיבוצי בדבר זכויות הפנסיה של העובדים המועברים, שאין מחלוקת כי אוזכר בכתב התביעה; נטען כי בהסכם הרציפות האמור לא היה כל איזכור להפרשת דמי גמולים לשם קבלת מענק בגין שנים עודפות.
52. המערערים טוענים כי יש להם עילה כנגד מבטחים משזו איפשרה למדינה לשלם דמי גמולים נמוכים מאלו הקבועים בתקנון הפנסיה המקיפה, וכן כי יש להם עילת תביעה נגד המדינה אשר לא הפרישה עבור המערערים את הסכומים הנדרשים לביטוח בפנסיה מקיפה. עוד נטען כי המדינה ומבטחים הפרו התחייבויותיהם בכך שלא מימשו את האמור בסעיף 11 להסכם 66 העוסק בעידכון השיעורים המשמשים למימון הביטוחים האמורים בהסכם 66.
53. נטען כי לא היה מקום שבית הדין יסתמך על הפסיקה שאוזכרה על ידו, שכן: ענין קריגל אינו רלבנטי לענייננו, בין היתר מששם העובדים בוטחו חלק מהזמן בפנסיית יסוד ואילו בענייננו מדובר בעובדים אשר בוטחו 35 שנה בפנסיה מקיפה; פסק הדין בענין רצון הינו פסק דין אזורי וככזה אינו מחייב; פרשנות בית הדין לפסק הדין בענין להב שגויה, כאשר בפסק דין זה נקבע מפורשות כי על מעסיק לעמוד בהתחייבויות לעובדיו, גם אם קרן הפנסיה אינה משלמת כמובטח על ידה.
54. המערערים חוזרים על טענתם להטעייה, ואומרים כי גם אם נכונה קביעת בית הדין כי הוראות התקנות מחייבות את מבטחים וכי האמור בדו"ח השנתי לחבר אינו יכול לגבור על הוראות התקנות, הרי שעדין טעה בית הדין האזורי בקביעתו כי המצג הוצג למערערים כאילו הינם מבוטחים בביטוח מקיף לא גרם להם נזק. המערערים טוענים כי הסייג שהוסף לדו"ח היה כללי וסתמי, ולא היה בו כדי להדליק נורת אזהרה אצל העמית הסביר לבדוק האם האמור בדו"ח אינו נכון ואינו משקף את זכויותיו. לטענת המערערים הנזק שנוצר כתוצאה ממצג זה הינו בגובה המענק.
55. עוד טוענים המערערים כי מבטחים מחויבת כלפי העובדים במקרה שהמעסיק לא משלם את מלוא דמי הגמולים, בין היתר במסגרת [סעיף 19 לחוק הגנת השכר](#), תשי"ח-1918, וכן כי התחייבות המשיבות נובעת מכוח [סעיפים 19-20 לחוק ההסכמים הקיבוציים](#), תשי"ז-1957, העוסקים באיסור וויתור על זכויות המוקנות מכוח הסכמים קיבוציים.

טענות מבטחים

56. מבטחים עמדה על כך שטענות המערערים הועלו ונדחו במספר רב של הליכים אשר עמדו בפני בית דין זה¹⁰. במיוחד מפנה מבטחים לפסק הדין שניתן לאחר הגשת הערעור בעניין ה'¹¹.
57. בהתאם להלכה, הסכמים אשר נחתמו בעבר ואשר העניקו זכויות שלא על פי הוראות תקנוני הפנסיה הוכרזו כהסכמים בטלים. נפסק כי קרן הפנסיה רשאית לפעול רק בהתאם לתקנונים. בהתאם לכך, לטענת מבטחים, המערערים, רשאים לקבל אך ורק את הזכויות המגיעות להם על פי הוראות התקנון. טענות המערערים להשתלבות הסכם 66 עם התקנון האחיד, חותרות תחת ההלכה לגבי מעמדו של התקנון האחיד והמחוייבות לפעול רק על פי הוראותיו.
58. **הסכם 66** - יש לדחות את טענות המערערים ביחס לאומד דעתם של הצדדים בעת כריתת הסכם 66, הן מכיוון שמדובר בקביעה עובדתית והן מכיוון שכוונת הצדדים בהסכם 66 הייתה להעניק לעובדים זכויות של פנסית נכות ופנסית שאירים נוסף לזכויות להן היו זכאים מכח פנסיית היסוד, וזאת ע"י השלמה של 2% נוספים (עלות נמוכה מהעלות האקטוארית). לפיכך לא הייתה כל כוונה לביטוח המערערים בפנסיה מקיפה ולא הייתה חובה על המדינה להעביר גמולים בשיעורים הנדרשים על פי ביטוח בקרן פנסיה המקיפה; באשר לפירוש סעיף 11 להסכם 66, לשיטת מבטחים מדובר במנגנון איזון אקטוארי של זכויות נכות ושאירים בלבד שנצברו בקרן המיוחדת, ובניגוד לטענת המערערים מבטחים לא הייתה מחוייבת לפי סעיף זה לדרוש נתונים.
59. גובה ההפרשות לפנסיה עבור המערערים - מבטחים טוענת כי צדק בית הדין בקביעתו כי השאלה אינה כמה המערערים הפרישו אלא האם ההפרשה הכוללת (של העובד והמעסיק) עמדה בשיעור הנדרש לפנסיה מקיפה. עוד טוענת מבטחים כי גם ההפרשה של המערערים לא התאימה לאורך הזמן לשיעור הנדרש מעובד להפריש לפנסיה מקיפה, וכן כי גם לאחר העלאת שיעור ההפרשות למערערים הם מעולם לא הועלו לכדי שיעור דמי הגמולים שנדרש לשלם לקרן פנסיה מקיפה במבטחים.
60. באשר לטענת מצג-השווא - הדו"חות שנשלחו למערערים כללו הסתייגויות מתאימות, ובהדגשה אף הופיעה הערה מפורשת לעניין היות העמית מבוטח באמצעות הסכם הפנסיה המקיפה עם מערכת הביטחון, הערה שלא הופיעה אצל מבוטחים בפנסיה מקיפה. נוסף לכך, לנוכח ההסכמים בין הצדדים יש לדחות טענה של הטעייה; כן טוענת מבטחים כי המערערים לא הוכיחו כל הסתמכות

¹⁰ ענין קריגל; עניין רצון, עניין חסון, עניין אוקנין.

¹¹ פסק הדין ניתן בדלתיים סגורות (ע"ע (ארצי) 36912-06-12 [פורסם בנבו] (6.2.14)) (להלן - עניין ה').

- על מצג השווא הנטען, ואף לא הוכיחו כי שינו את מצבם לרעה לנוכח הציפיה לקבלת המענק. בזמן אמת לא עלתה כל טענה הקשורה למענק.
61. לשיטת מבטחים יש לדחות את התביעה לפיצויים בגין הפרות חוזיות כנגד מבטחים מכמה טעמים: מדובר בהרחבת חזית וטענה שעלתה לראשונה בסיכומים באזורי; ביה"ד נעדר סמכות עניינית לפסוק פיצויים בתחום הנזיקי בהליך שבין מבוטח לקופת גמל, והגם שהטענה הוצגה כחוזית ברי כי מדובר בעילה נזיקית; המערערים לא הצליחו להצביע על כל הפרה של מבטחים את החוזה.
62. טענות המערערים ביחס ל**חוק הגנת השכר** מהווים הרחבת חזית, וכן אין ביניהן לבין הזכות למענק שנים עודפות דבר.
63. כן טוענת מבטחים כי האחריות בגין ההתחייבות לביטוח מקיף נלקחה על ידי משרד הביטחון במכתב סמנכ"ל המשרד משנת 2005 (מכתב מיום 14.7.05), ולכן ממילא דין הערעור כנגד מבטחים להידחות על הסף.
64. עוד בפי מבטחים טענות נוספות כי לא היה כל חוב של המעסיק כלפי הקרן בתקופות הרלוונטיות בניגוד לנטען, ועל כן לא היה עליה לידע את המערערים בחוב שאינו קיים; כי בדיון מיום 9.1.08 נפסקו כנגד המערערים הוצאות בסך 3000 ₪ שטרם שולמו למבטחים; כי המערערים "גררו" את מבטחים לתביעה על אף ההלכות הידועות בנושא, ועל אף התחייבות משרד הביטחון שהייתה ידועה להם, פעולה שלשיטתם מהווה התנהלות חסרת תום לב. מבטחים אף טוענת כי יש לחייב את המערערים בהוצאות לדוגמא על התנהלותם בהליך.

טענות המדינה

65. המדינה מצביעה על כך שהסכם 66 הינו הסכם לבר תקנוני, שהעניק למערערים זכויות לביטוח שארים ונכות תוך תשלומן של הפרשות נמוכות מאלה המחייבות עמית מן השורה, ובכך נוצרה אפליה לטובת המערערים על פני יתר העמיתים באופן המנוגד להסדר קרנות הפנסיה והוראות התקנון האחיד.
- למעשה הסכם 66 הוסיף למערערים מעבר לביטוחם בפנסיית יסוד, ביטוח שארים ונכות, תמורת הפרשות לקרן מיוחדת במבטחים. ההפרשות היו נמוכות מהנדרש לפי תקנון תכנית הפנסיה המקיפה במבטחים, ובנוסף בהסכם 66 נקבע כי הפרמיה שתקבל מבטחים מהשכר המבוטח תשמש גם למימון פרישות מוקדמות של "עובדים תשושים" ולמימון הטבות נוספות שאינן כלולות בתכנית הפנסיה המקיפה של מבטחים. חשבונה של הקרן המיוחדת שהוקמה נוהל בקרן הפנסיה עצמה, ולפיכך זכו הכספים שהופקדו אליה בהטבות מס ולסבסוד באגרות חוב, כאילו היו דמי גמולים שהופרשו למבטחים לכל דבר ועניין הגם

שלא היו כאלה. נמצא כי הסכם 66 אינו הסכם להחלת פנסיה מקיפה אלא הסכם לבר תקנוני שביטח את המבוטחים ב"ביטוח ריסק" למקרה של פטירה ונכות, הא ותו לא. כל זאת, לטענת המדינה, בשעה שלמבטחים לא היה רשיון לענין ביטוח ריסק שכן אין בידה הון עצמי לממן את תשלומי הביטוח למי שארע לו אירוע ביטוחי. בנסיבות אלה, הקרן המיוחדת שהוקמה מכח הסכם 66 העמידה בסיכון את כלל עמיתיה של מבטחים שכן כספים אלה היו עלולים לשמש את מבטחים לכיסוי תשלומים של דמי ביטוח מכח הסכם 66, ובכך הסתכנה מבטחים בהפרת חובת הנאמנות שלה כלפי עמיתיה תוך ערעור איזונה האקטוארי.

66. הכרעת היועץ המשפטי לממשלה נגעה למחלוקת ביחס לכיסוי הביטוחי במקרה של פטירה ונכות. שאלת המענק לא הועלתה על ידי העובדים כאשר המחלוקת התמקדה בשאלת הכיסוי הביטוחי במקרה של פטירה ונכות. הכרעת היועץ המשפטי לממשלה לא נוגעת לענין מענק שנים עודפות, וכן לאורך השנים לא נעשתה כל פניה מצד העובדים בדרישה למענק.

67. אין לגזור גזירה שווה בין עניינם של המערערים לבין מעמדם של אזרחים עובדי צה"ל, זאת שכן במשך השנים העביר משרד הביטחון למבטחים כספים לקרן מיוחדת להסדרת תשלום מענק שנים עודפות.

68. לאחר הפיכתה של תע"ש מיחידת סמך של משרד הביטחון לחברה בע"מ נקבע כי כל הזכויות ובכללן הזכויות הפנסיוניות יחושבו וימומשו ע"י החברה.

69. המדינה אינה צד להסכמים השונים שהובאו ע"י המערערים. יחד עם זאת נטען כי כל ההסכמים מהם מבקשים המערערים להבנות אינם יכולים לגבור על הוראות התקנון האחיד, הקובע כתנאי למענק צבירה 35 שנה בפנסיה מקיפה.

טענות תע"ש החברה

70. תע"ש החברה סומכת ידיה על פסיקת בית הדין האיזורי, המתיישבת לטענתה עם ההלכה, ובמיוחד לאור הנפסק בעניין ה' בו נקבע מפורשות כי תקופת הביטוח לפי הסכם 66 אינה נמנית כתקופת ביטוח בפנסיה מקיפה.

71. תע"ש החברה אינה אחראית לזכויות המערערים במבטחים, וזאת בהתאם להלכת להב. תע"ש החברה שילמה דמי גמולים לעובדיה בהתאם להסדרים הרלבנטיים - לעובדי מדינה בהתאם להסכם ג', ולעובדי הסכם, לפי זכרון דברים, אשר בהתאם לו הוגדלו דמי הגמולים על ידי תע"ש החברה באופן הדרגתי.

72. טענת המערערים כי יש לקחת בחשבון בבדיקת זכאות למענק את התקופה שתע"ש החברה רכשה זכויות עבור העובדים המועברים שפרשו פרישה מוקדמת, אינה עומדת בקנה אחד עם הנפסק בעניין ה'.
73. טענות המערערים ביחס להסכמים הקיבוציים שאינם הסכם 66, הסכם 55 או הסכמי ההעברה מהוות הרחבת חזית. כך גם דינם של טענות המערערים, בדבר הפרות ההסכמים הקיבוציים, אי קיום חוזים בתום לב, [סעיפים 18 לחוק הסכמים קיבוציים וסעיף 30\(א\) לחוק הגנת השכר](#).
74. תע"ש החברה אף טענה לגבי ההסכמים הקיבוציים השונים כדלקמן:
זכרון הדברים מנתק את אחריות תע"ש החברה לזכויותיהם של עובדי ההסכם מכוח הסכם 66, ושולל כל טענה לחיובה בתשלום מענק לעובדים. תע"ש החברה פעלה בהתאם להוראות זכרון הדברים.
טענות המערערים ביחס להסכם משנת 1992 לא נטענו בפני בית הדין האזורי. כך גם מרבית ההסכמים אליהם מפנים המערערים נחתמו לאחר סיום עבודתם של המערערים בתע"ש החברה. על כל פנים ההוראות בהסכמים אלה מדברות על תשלום המענק "עפ"י תקנות מבטחים", מכאן שאין מדובר בהתחייבות של תע"ש החברה לתשלום המענק, והטענות בענין המענק נוגעות למערכת היחסים שבין המערערים למבטחים. תע"ש החברה מעולם לא הציגה מצג לפיו היא תהיה אחרית לזכויות המערערים במבטחים, והובהר כל העת כי הזכויות במבטחים תהיינה בהתאם לתקנות.
75. בכל הנוגע לטענת המערערים בענין [חוק הסכמים קיבוציים וחוק הגנת השכר](#) ברי [שסעיף 18 לחוק הסכמים קיבוציים](#) הינו סעיף "צופה פני עתיד" ובמקרה דן הוסדרו כל העניינים הכרוכים בהעברת העובדים מיחידת הסמך לתע"ש החברה בהסכמים קיבוציים ייעודיים. כמו כן המערערים לא הוכיחו כי קיים כל חוב של המדינה בגין דמי הגמולים, וגם לו היה מוכח חוב כזה אין כל סיבה שתע"ש החברה תערוב לחוב זה באשר אין כל מניעה להפרע ישירות מהמדינה.
76. נוסף לכל האמור טוענת תע"ש החברה כי טענות המערערים חורגות מהפלוגתאות אשר גובשו בין הצדדים ונקבעו בהחלטת בית הדין האזורי.

הכרעה

77. לאחר שעיינו בכלל חומר התיק ובטענות הצדדים נחה דעתנו כי דין הערעור להדחות. תחילה נתייחס להיבטים העקרוניים והכלליים.
78. כפי שניכר היה מפסק דינו של בית הדין האזורי, התביעה כרכה יחדיו מערערים שונים, אשר המערכת הנורמטיבית החלה עליהם אינה אחידה. הטענות מצידם נטענו ללא כל אבחנה באופן שהקשה על בירור ההליך.

יחד עם זאת, משהגענו עד הלום, ננסה להתייחס לקבוצות הרלוונטיות, בשלב זה תוך אבחנה בין "עובדי הסכס" ובין "עובדי המדינה". בהמשך נבחן את "קבוצות המשנה" מקרב המערערים.

עובדי הסכס

עניין ה'

79. לשם שלמות התמונה, נביא בקצרה תמצית של עניין ה', אשר ההכרעה בו ניתנה לאחר מתן פסק הדין האזורי מושא הערעור. בבית הדין האזורי התבררה תביעתם של קבוצת עובדים שהועסקו על ידי המדינה באחד המפעלים של מערכת הבטחון ובוטחו במבטחים. לטענתם רק בשנת 2004 גילו שהם מבוטחים בפנסיית יסוד וזאת בניגוד למצגי השווא לפיהם הם מבוטחים בפנסייה מקיפה, לרבות לאור דו"חות של מבטחים.

80. בית הדין האזורי קבע כי מכוח הסכס 66 בוטחו אותם תובעים בפנסיית יסוד ובנוסף הופרשו על ידי המדינה 2% נוספים מהשכר למימון פנסיית שאירים ונכות. משכך, כך נקבע, אין הם זכאים למענק שנים עודפות ממבטחים. כן נדחתה הטענה למצג שווא של המדינה או מבטחים, מהטעמים שבעניין **אוקנין** שהיו מקובלים על בית הדין האזורי, ובכלל זה: הסכס 66 לא התייחס למענק שנים עודפות; במפעל של העובדים לא שילמו מעולם מענק שנים עודפות; בעת חילוקי הדיעות שהובאו לפתחו של היועץ המשפטי לממשלה לא עלתה טענה מצד ארגון העובדים ביחס למענק שנים עודפות; זאת ועוד, בהסכס מפעלי משנת 1999 נקבע כי מענק שנים עודפות ישולם למי שהשלים 35 שנות עבודה במפעל. טענת האפליה לעומת עובדים אחרים במערכת הבטחון נדחתה, בהיותה הרחבת חזית וגם לגופה.

81. ערעור העובדים נדחה. לעניין מענק שנים עודפות נקבע על ידי בית הדין הארצי כך:

"לעניין מענק השנים העודפות. הזכאות לאותו מענק צריכה להיבחן על פי הכיסוי הביטוחי שניתן למערערים, דהיינו פנסיית יסוד במבטחים וביטוח נכות וביטוח שאירים בקרן מיוחדת של מבטחים על פי אחוזי הפרשה פחותים של דמי גמולים מצד המעביד והעובדים. לאור זאת, לא קמה למערערים הזכאות לגמול שנים עודפות כאילו בוטחו בקרן הפנסייה המקיפה של מבטחים. יש לשים לב כי מענק שנים עודפות משמעו בעיקרו של דבר החזר דמי הגמולים ששולמו בגין מבוטח הפנסייה המקיפה מעבר ל 35 שנות ביטוח. כאן יש לשים לב כי חלק מחובת תשלומי מבוטח רגיל בפנסייה מקיפה הינה הפרשה במקום פיצויי פיטורים ואילו המערערים קיבלו פיצויי פיטורים בשיעור מלא."

עקרונות משפטיים בתביעה מול מבטחים

82. פעילותה של קרן פנסיה מסוגה של מבטחים מוסדרת בתקנון של הקרן. תקנון הקרן הוא מסמך היסוד של הקרן ומהווה מעין "חוקה", שבה נקבעים, בין היתר, מדיניותה של הקרן, סמכותה, זכויות חבריה וחובותיהם. זכויותיהם וחובותיהם של העמיתים בקרן נקבעים אך ורק בתקנונה של הקרן, והקרן מנועה מליתן לחברים זכויות שונות מאלה הקבועות בתקנון. בעניין זה הודגש לא פעם כי כל סטייה מהוראות אלה גורמת לפגיעה בזכויות החברים האחרים ולפגיעה בעקרון השוויון המונח ביסוד פעילות הקרן. בהתאם לכך נקבע כי תקנון הפנסיה גובר על הסכמים לבר תקנוניים, הבאים על חשבון יתר העמיתים, וזאת בשל הפגיעה בעיקרון השוויון וההדדיות העומדים בבסיסה של קרן הפנסיה. כך למשל נפסק על ידי בג"ץ בעניין אליאב:

"עקרונות השוויון והצדק החברתי המעוגנים, בין היתר, ב"תקנת הציבור", מונעים מקבוצה אחת מבין חברי קרן פנסיה חברתית להתעשר על חשבון כלל החברים.

....

הצדק החברתי, שאף הוא בין היסודות המכוננים את תקנת הציבור, אינו סובל מצב בו קרן פנסיה חברתית מאפשרת לקבוצות עובדים חזקות להנות מזכויות עדיפות על פני אלה המוענקות לקבוצות עובדים חלשות. התנהלות שכזו מצד הקרן אף מפירה את חובתה להוציא אל הפועל את תקנות הקרן בתום לב ולפיכך בחתימה על הוראות אלה בהסכם 1965, פעלה הנהלת הקרן מחוץ לסמכותה (פעולת ultra vires). הענקת זכויות יתר לקבוצות חזקות פוגעת בדמוקרטיה ויוצרת את התופעה של "השווים והשווים יותר", כמאמרו של ג'ורג' אורוול, בספרו 'חוות החיות'."

ובדומה לכך נקבע על ידי בית הדין הארצי בעניין פיורסט כדלקמן:

"מסקנת הדברים היא שתקנות מבטחים אינן מאפשרות לקופה להתקשר עם מעביד או ארגון עובדים בהסכם המעניק לקבוצת עובדים זכויות מעבר להוראות התקנות. התקשרות שכזו - וגם אם היתה מעוגנת במפורש בהוראה בתקנות - סותרת את עקרון השוויון המונח ביסוד השיטה בה פועלות קרנות הפנסיה. ודוק: אין באמור לעיל כדי ללמד שלמבטחים אין כל סמכות להתקשר בהסכמים חיצוניים. נהפוך הוא: כל הקשרים ה"עסקיים" של מבטחים עם קבוצות עובדים ועם ארגוני עובדים מבוססים על הסכמים והסמכות להתקשר בהסכמים הוא כורח המציאות. עם זאת, כמוסבר, אין בכוחה של מבטחים להתקשר בהסכם המעניק לקבוצת עובדים זכויות שונות, מעבר לקבועות בתקנות, שאינן מוקנות לכלל חברי הקופה."

83. משכך, הזכאות של עובדי ההסכם יכולה להבחן לפי התקנון בלבד. נוסח התקנון לפיו יבחנו זכויותיהם הוא לפי התקנון שהיה בתוקף במועד שבו קמה הזכאות לקבל פנסיה מהקרן מחמת גיל, נכות או פטירה¹².

84. על פי התקנון של קרן הפנסיה המקיפה, בכל המועדים הרלוונטיים, חודשי חברות בפנסיה מקיפה הם כאלה שבעדם שולמו דמי גמולים בשיעור הקבוע לפנסיה מקיפה. לעניין זה מקובל עלינו הפירוש שניתן לתקנון מבטחים על ידי דעת הרוב בבית הדין הארצי בעניין **קריגל**, ואין לנו צורך לחזור על האמור שם. אכן, כטענת המערערים תקנה 28 (הן בנוסחה המקורי והן בנוסחה המאוחר) אינה קובעת כי הזכאות מותנית בתשלום דמי גמולים מלאים, אלא ב- 420 חודשי חברות מלאים (35 שנים). אלא שאת דרישת התקנה כי בגין אותם 420 חודשים מלאים ישולמו דמי גמולים כאמור בתקנה 2, יש לפרש כמתייחסים לדמי גמולים מלאים, כפי שנפסק בעניין **קריגל**. נוסף, שאם לא כך יהיה הדבר, הרי שהתיקון מחודש יולי 1998 בדבר ההתחשבות היחסית בחודשי ביטוח בפנסית יסוד יהיה חסר משמעות.

85. בפועל עובדי ההסכם כאמור שהיו חברים במבטחים מכוח הסכם 66 לא היו חברים בקרן המקיפה, אלא מחודש נובמבר 1991 (המועד בו החלו להגדיל את דמי הגמולים בעדם מכוח זכרון הדברים). משכך, **כל תקופת החברות במבטחים לפי הסכם 66 שקדמה לחודש נובמבר 1991, אינה נמנית לצורכי המענק כתקופת ביטוח בפנסיה מקיפה**, גם אם היתה מתקבלת טענת המערערים כי לפי הסכם 66, או הסכם אחר, היה על המדינה לבטחם בפנסיה מקיפה. מבטחים לא רשאית להתייחס למערערים אלה, לצורכי המענק, כאילו היו חברים בקרן פנסיה מקיפה, אפילו הורה כך הסכם שמבטחים צד לו, זאת מן הטעם שהמערערים לא שילמו את דמי הגמולים הנדרשים לקרן מקיפה.

הסכם 66

86. המערערים טוענים כי מכח הסכם 66 בוטחו בפנסיה מקיפה, וכי בהתאם לכך הינם זכאים למענק בשל חברותם בקרן פנסיה מקיפה משנת 1962.

87. ביחס לטענה זו צודקים המערערים כי פסקי הדין המוזכרים על ידי בית הדין האזורי אינם תקדים מחייב למקרה שלהם: בעניין **קריגל**, נדון הסכם אחר וזאת גם מבלי להדרש לזהות הצדדים; עניין **רצון**, עניין **חסן** ועניין **אוקנין** נפסקו על ידי בית דין אזורי, מבלי להדרש לטעמים נוספים. אלא שהנפסק שם, אפילו אינו מחייב בהחלט ניתן ללמוד ולהקיש ממנו.

88. אחרי שאמרנו זאת, נציין כי לגופו של עניין מקובלת עלינו הכרעתו של בית הדין האזורי לפיה אין לפרש את הסכם 66 כיוצר התחייבות, כלפי מי מהמערערים, לביטוח מקיף הכולל גם את מענק השנים העודפות. לעניין זה מקובלים עלינו פסקי הדין שעסקו בהסכם 66 (רצון, חסון, אוקנין ו- ה') וכן מקובלים עלינו העקרונות לפיהם פירשה דעת הרוב בעניין קריגל את הסכם הימאים. בתמצית נפרט כך:

עיון בהסכם 66 מעלה כי תכליתו היתה להשיג לעובדים "ביטוח מקיף". תכליתו לא היתה לצרף את העובדים לקרן פנסיה מקיפה. תכלית ההסכם הושגה בדרך של המשך ביטוחם של העובדים בקרן יסוד בתוספת הקמתה של קרן מיוחדת שמומנה על ידי מערכת הביטחון בתשלום של 2% מהשכר תוך בחינה מעת לעת של הצורך בהתאמת שיעורי התשלום. באותה עת, לא היה קיים מענק שנים עודפות. ולכן לא ניתן לייחס לצדדים כוונה של החלת ההוראה בדבר המענק על העובדים.

גם ממהותו של מנגנון התאמת דמי הגמולים למדים כי הכוונה היתה לבחון את התאמתם לכיסויים הנוספים של נכות ושאיירים (וכך נאמר בסעיף: בחינת "שינוי בשיעורי התשלומים המשמשים למימון סוגי הביטוח האמורים בפרק זה" (הדגשה הוספה – א.א.), קרי – נכות ושאיירים). ולא של זכויות נוספות החורגות מביטוח נכות ושאיירים, שנוספו במרוצת השנים למי שהיה מבוטח בקרן המקיפה.

89. אין בידינו לקבל את טענת המערערים לפיה לשון ההסכם ברורה וממנה עולה כי יש לראות את המערערים כחברים בקרן המקיפה. לטעמינו לשון ההסכם כלל אינה מלמדת את הנטען על ידי המערערים. ה"הואיל" הראשון אמנם מתייחס בסיומו לתקנות כפי שיהיו "מעט לעת", אך התייחסות זו נעשתה בנוגע ל"סוגי הביטוח". כך הוא גם בשני ה"הואילים" הבאים. ללמדך, שהתכלית היתה סוגי הביטוח בפנסיה המקיפה ולא זכויות אחרות אם היו או אם תהיינה.

גם האמור בסעיף 3 (ד) להסכם 66 אינו יכול לסייע למערערים. נזכיר כי הסעיף קובע כך: "לעניין חוזה זה, למעט פרק ב' שבו, דין חברות בקרן פנסיה יסוד כדין חברות בקרן פנסיה מקיפה". ראשית, הסעיף עצמו הוציא את ביטוח השאיירים ואת ביטוח הנכות מהכלל של הדין "השווה". בהנתן כי באותו מועד לא היה קיים המענק לא ברור שהצדדים התכוונו או יכלו להתכוון גם לעניין זה. שנית, הוראה זו רלוונטית מבחינה מעשית לפנסיית הזקנה בלבד, ולא בכדי היא מוקמה בפרק העוסק בה (פרק א').

- אשר ליתר הנושאים בהסכם 66 - ביטוח נכות ושאיירים (פרק ב') הוצאו במפורש מהוראה זו, לאמור בפרק הפרישה המוקדמת (פרק ג') ופרק ההוראות הכלליות (פרק ד') אין משמעות מהותית או משמעותית ביחס להוראת סעיף 3 (ד) הנ"ל.
- סעיף 11 להסכם התייחס לעדכון דמי הגמולים שיבטיחו את הכיסויים הנוספים – נכות ושאיירים. אלה הובטחו לאור הכרעת היועץ המשפטי לממשלה, יהיו אשר יהיו דמי הגמולים בפועל. במסגרת סעיף 11 לא היתה כוונה לעדכן את דמי הגמולים לצרכים אחרים דוגמת המענק.
90. לאור האמור, לא ניתן ללמוד מהסכם 66 כי היתה התחייבות לבטח את העובדים בקרן הפנסיה המקיפה כתברים רגילים. ההתחייבות הוגבלה להסדרת הכיסויים הביטוחיים הנוספים בלבד.
91. חיזוק למסקנה זו ניתן למצוא בעובדה שההסתדרות – ארגון העובדים שהיה צד להסכם 66, לא הצטרפה לאף לא אחד מההליכים בעניין מענק השנים העודפות; לא הובאה ראיה כי היא פעלה בנושא זה, ודאי החל מראשית שנות ה-2000 עת עניין הזכויות ממבטחים בגין הסכם 66 עלו על הפרק; והעיקר – גם במקרה זה לא הוצגה עמדה אחרת של ההסתדרות.
92. לא מצאנו כי יש במכתב הנילוה להסכם 66 כדי לשנות מהמסקנות דלעיל. כותרת המכתב, לא יכולה לסתור את העולה מגופו ומהותו של ההסכם עצמו. ויש לפרש את הכותרת כמתייחסת לביטוח המקיף כמשמעו בהסכם 66.
93. המערערים נסמכים על אמירות שנאמרו בפסק הדין בעניין **ארגון עובדי צה"ל**¹³. באותו עניין פנה ארגון עובדי צה"ל – האיגוד המקצועי בהסתדרות המטפל בעובדי צה"ל ועובדי מערכת הביטחון, לבית הדין בבקשה **"שעניינה יחס הגומלין בין תשלומי המדינה ל"מבטחים" לבין זכות לפיצויים מכוח חוק פיצויי פיטורים"**. ביסוד הבקשה עמד הסכם משנת 1973 שקבע כי עובד שפרש מעבודתו לפנסיה מכל סוג אינו זכאי לפיצויי פיטורים והתשלומים למבטחים באים במקום פיצויי הפיטורים.
- טענת ההסתדרות היתה כי לא חל **סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורים**, תשכ"ג - 1963, מכמה טעמים: הסכם 66 אינו הסכם קיבוצי; הסכם 66 הסדיר פנסיית יסוד בלבד, ולא פנסייה מקיפה, ולכן **סעיף 14** לא חל לגבי העובדים. אגב הדין בבקשה נדרש בית הדין לטענות הצדדים ביחס להסכם 66. בית הדין הארצי דחה את טענות ההסתדרות וקבע כי נוכח הוראת הסכם 1973 – שהוא הסכם

¹³ דב"ע (ארצי) שם/4-9 ההסתדרות הכללית – "מבטחים" מוסד לביטוח סוציאלי של העובדים בע"מ, פד"ע יב 8 [פורסם בנבו] (16.10.1980).

קיבוצי, הרי שלאור סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורים ההפקדות למבטחים – יהא שיעורן אשר יהא, באות במקום פיצויי פיטורים. אגב ההכרעה האמורה, נדרש בית הדין הארצי לטענות ההסתדרות (באמצעות ארגון עובדי צה"ל) ביחס להסכם 66. נדחתה הטענה כאילו לא מדובר בהסכם קיבוצי, וכן נדחתה הטענה כאילו כל שהתכוון הוא לייסד פנסיית יסוד. בהקשר זה נאמרו בפסק הדין הדברים הבאים:

"על היות "ההסדר הפנסיוני" לעובדי צה"ל - הסדר לפי תקנות פנסיית יסוד של 'מבטחים', ביקש הפרקליט המלומד [של ההסתדרות – א.א.] להסיק משיעור דמי הגמולים המשתלמים על-ידי המדינה כמעביד ל"מבטחים" (בסעיף 8, פסקות ג' ו-ה', שבחלק i דלעיל). אין ספק שהגמלאות "יסוד" או "מקיף" קשורות בדמי הגמולים ל"מבטחים", אך הסעיפים 5 ו-6 שבתקנות קרן פנסיה מקיפה מאפשרים הסכמים בין אגודות מקצועיות, מעבידים ו"מבטחים" בקשר לתשלומים, לעניין תקנה 2 הקובעת שיעורי היסוד של דמי גמולים. על כל פנים, ספק אם זה מעניינה הלגיטימי של ההסתדרות לטעון נגד הסכם שהיא עצמה חתמה כצד להסכם קיבוצי, טענה שהתשלומים המוסכמים בין "מבטחים" והמעבידים מוציאים את הביטוח מגדר ביטוח לפנסיה שבה מדובר בהסכם הקיבוצי, והרי אין ספק שבהסכם 1966 לא מדובר בפנסיה יסוד." (הדגשה הוספה – א.א.)

ובהמשך:

"ברוב הגינותו וכאיש דובר אמת, אמר בבית-הדין המזכיר הארצי של ארגון עובדי צה"ל, כי "בריכת [כך במקור – א.א.] הסכם 1966 התכוונו לבטח את עובדי צה"ל ביטוח מקיף ב'מבטחים' בהתאם לכללי הביטוח המקיף ב'מבטחים'" (סעיף 2, פסקה ג', שבחלק i דלעיל). במוסגר ייאמר שאין זה ברור על פני הדברים למה מבקשים להתכחש להישג של "ביטחון מקיף", אלא אם קיימת כוונה נסתרת שלא ראו לגלות לבית-הדין. על כל פנים - עיון בסעיפים שבהסכם 1966 המובאים בסעיף 3 שבחלק i דלעיל - מלמד כמאה עדים על כוונת הצדדים". (הדגשה הוספה – א.א.)

94. לטענת המערערים מפסק הדין בעניין ארגון עובדי צה"ל ניתן ללמוד על מהות הסכם 66 כהסכם לביטוח מקיף של העובדים עליהם חל ההסכם. אכן, מפסק הדין ניתן ללמוד על מהות ההסכם, אך מהות זו אינה כנטען על ידי המערערים. כל שנפסק באותו עניין הוא שהסכם 66 אינו הסכם לביטוח יסוד בלבד, כפי שטענה ההסתדרות. נקבע כי ההסכם נועד להשיג ביטוח מקיף. השאלה שם כלל לא נבחנה בהיבט המענק, אלא בהיבט של הביטוחים הכלולים בביטוח המקיף. זאת ועוד, השאלה היא האם ההסכם נועד להציב את עובדי ההסכם לכל דבר ועניין כאילו היו מבוטחים בפנסיה מקיפה. תשובתנו לכך, בדומה לעניין קריגל, היא בשלילה. שכן, מתוך ההסכם עולה כי הביטוח המקיף אליו התייחסו

הצדדים הוא סוגי הביטוח (זקנה, נכות ושאיירים), ולא זכויות נוספות המוענקות לחבר בקרן המקיפה.

95. דווקא מתוך פסק הדין בעניין **ארגון עובדי צה"ל** ניתן למצוא חיזוק נוסף לפירוש האמור. שכן, מעיון בפסק הדין עולה כי אחת הטענות של ההסתדרות להבדל בין עובדי צה"ל המבוטחים לפי הסכם 66 ובין מי שמבוטח במבטחים בקרן המקיפה היתה שבעת עזיבת הקרן סכומי הצבירה שמקבל עובד עליו חל הסכם 66 נמוך יותר מחבר בקרן המקיפה (שכן הצבירה בגינו נמוכה יותר) ובנוסף ההלוואות שניתן לקבל מהקרן הן בסכום נמוך יותר (שוב בשל הצבירה הנמוכה). הנה כי כן, חרף העובדה שהצדדים להסכם 66 נקטו בלשון "ביטוח מקיף", הם לא ניתקו את הזיקה שבין ההגיון הכלכלי של ההסכם ובין הזכויות של העמיתים מכוח הסכם 66. כלומר, הצדדים לא העלו בדעתם ולא התכוונו ליצור לעמיתים אלה זכויות שהן מעבר למסגרת הכלכלית המתאימה. בהתאמה נקבע בסעיף 11 להסכם מנגנון איזון אקטוארי. ולענייננו: אין הגיון כלכלי בהענקת המענק למי שתשלומיו לקרן הפנסיה היו מופחתים לעומת חבר רגיל.

96. זאת ועוד, בעניין **ארגון עובדי צה"ל** מוזכרת תקנה 2 לתקנון הפנסיה המקיפה של מבטחים המאפשרת גביית דמי גמולים מופחתים. תקנה 2 (ו) לתקנון, אכן איפשרה גביית דמי גמולים מופחתים, אך נקבע בה כי זכויות החברים המשלמים דמי גמולים מופחתים יהיו **"בהתאם, עפ"י חישוב אקטוארי ובהתאם לתנאים שייקבעו מראש בהסכם בין הצדדים ובאישור ההנהלה"**. דהיינו, הענקת זכויות מקום בו דמי הגמולים מופחתים טעונה התייחסות והסכמה מפורשים, כמו גם התייחסות אקטוארית. מכאן, שאת הסכם 66 הקובע דמי גמולים מופחתים יש לפרש כחל רק על אותן זכויות שהצדדים יכלו להתייחס אליהן באותו מועד. זכויות שנולדו שנים מאוחר יותר טעונות היו הסכמה מפורשת על מנת להכלילן בסל הזכויות של עובדי הסכם 66 ששילמו דמי גמולים מופחתים. כאמור, התנהגות הצדדים עד כה מחזקת פירוש זה.

97. עוד מתייחסים המערערים לנפסק בבית הדין האזורי בעניין **בקשי**¹⁴. שם נקבע כי תקופת ביטוחו של מר בקשי במסגרת הסכם 66 תחשב לצורך חישוב המענק, מכוח הסכם הרציפות עם המדינה, כתקופה בה בוטח מר בקשי בקרן פנסיה מקיפה. אלא שפסק דין זה בוטל על ידי בית הדין הארצי, גם אם הדבר נעשה במסגרת של הסדר פשרה¹⁵. משכך, אין המערערים יכולים להתבסס על הנפסק בעניין **בקשי** בבית הדין האזורי.

14 ע"ב (י-ם) 2091/02 שלום בקשי – הממונה על תשלום הגמלאות, [פורסם בבנו] (4.1.05).

15 ע"ע (ארצי) 159/05 מבטחים - שלום בקשי, (5.7.05).

הסכם המעבר, ההסכמים מאותו מועד וזכרון הדברים

98. שלא כנטען על ידי המערערים לא מצאנו כי בהסכם המעבר או באיזה מההסכמים שנחתמו במקביל אליו או בסמוך אליהם (זכרון הדברים) התחייבו מי מהצדדים: המדינה, תע"ש החברה או מבטחים לראות את תקופת העבר כתקופה בה היו חברים המערערים עובדי ההסכם בקרן המקיפה. למעשה, רק בעקבות זכרון הדברים עברו עובדי ההסכם, החל מחודש נובמבר 1991, להיות חברים בקרן המקיפה.

הסכם הרציפות עם המדינה

99. טענת המערערים לפיה ההתבססות על הסכם הרציפות עם המדינה אינה "הרחבת חזית" מאחר והסכם זה מוזכר בהסכם א' לא יכולה להתקבל. חזית הטיעון לא נבחנת לפי איזכור זה או אחר באחד מנספחי התביעה, אלא מבחינת עילות התביעה שנכללו בכתב התביעה. לפיכך, די בקביעה כי מדובר בהרחבת חזית כדי לדחות את הטענה ביחס להסכם זה. כך או כך, מקובלת עלינו קביעת בית הדין האזורי שגם לגופו של עניין אין הסכם זה מסייע למי מהמערערים שהוא עובד הסכם. שכן, הסכם הרציפות עם המדינה רלוונטי לעובדי המדינה בלבד.

מכתב 1993

100. אין במכתב 1993 כדי לסייע למערערים, גם אם לא נביא בחשבון כי נסיבות הוצאתו של המכתב כלל לא הובררו. שכן, גם אם יש לראות במכתב התחייבות של מבטחים לשלם מענק שנים עודפות שלא בהתאם לכללים הקבועים בתקנון קרן הפנסיה – ולא ברור שכך צריך לפרש את המכתב, הרי שעסקינן בהתחייבות לבר תקונית, הבאה על חשבון יתר העמיתים, ולאור ההלכות בעניין זה בעניין **אליאב ופירסט**, לא ניתן לאוכפה על מבטחים.

הכרעת היועץ המשפטי לממשלה

101. אין לראות בהכרעת היועץ המשפטי לממשלה משום קביעה כי עובדי ההסכם אינם זכאים למענק. בדיוק כפי שאין ללמוד מהכרעתו לגבי הביטוחים הנוספים: נכות ושאיירים - כי העובדים זכאים למענק. הדיון שם כלל לא סב על שאלה זו. כך או כך, הכרעת היועץ המשפטי לממשלה אינה יוצרת "חיוב" כלפי מי מהמערערים או כלפי מבטחים.

מצג שווא/הטעיה

102. טוענים המערערים שגם אם מבטחים מחוייבת בהוראות התקנות ואלה גוברות על האמור בדו"חות השנתיים הרי שבית הדין האזורי טעה כאשר קבע כי

"התובעים לא הציגו נזק כתוצאה מהסתמכות על הדוח". שכן, הנזק הוא המענק שלא קיבלו.

103. גם אם נקבל את הטענה כי הוכח "נזק" (בבחינת ציפיה לקבלת המענק), לא יהיה בכך כדי להועיל למערערים. שכן, חיובי מבטחים וזכויות המערערים נקבעים אך ורק לפי התקנון, ואין בדו"ח זה או אחר כדי להקים למי מהמערערים כלפי מבטחים זכויות לפי התקנון. עילה של מצג שוא או הטעיה של מבטחים אינה בסמכותו העניינית של בית דין זה¹⁶.

הסכמי פרישה קונקרטיים

104. במסגרת הערעור הפנו המערערים להסכמי פרישה קונקרטיים שנחתמו בתע"ש החברה. ככל שמי מהמערערים מבקש להסתמך עליהם, הרי שבראש ובראשונה עליו להצביע על הסכם הפרישה הקונקרטי הרלוונטי לגביו, ככל שקיים כזה, ולהראות כי התקיימו לגביו תנאי הזכאות.

כך למשל, בהסכם מחודש יולי 1992 (מוצג 12) נדרש כי בעת הפרישה יצבור העובד 35 שנות עבודה בתע"ש. מדובר בזכות שאינה חופפת את תקנון הקרן המקיפה, שהמבחן לגביה הוא 35 שנות חברות מלאה בקרן המקיפה.

105. המערערים לא נסמכו כל אחד על הסכם הפרישה הרלוונטי לגביו, וביקשו לראות באותם הסכמים סיוע לטענתם כי לפי הסכם 66 הם היו או צריכים היו להיות חברים בקרן המקיפה במבטחים. אין בידינו לקבל את הטענה. כך למשל, הפנינו בסעיף 20 לעיל להוראת הסכם משנת 1992 שקובע זכאות למענק למי שצבר 35 שנות עבודה בתע"ש. הזכאות מתייחסת לוותק בתע"ש ולא לשנות חברות במבטחים. לפיכך, ככל שמי מהמערערים פרש לפי ההסכם הנ"ל וצבר מעל 35 שנות עבודה בתע"ש הוא יכול היה לתבוע מכוחו של ההסכם הנ"ל מענק כאמור. אך אין מדובר במענק שנים עודפות מכוחו של תקנון הקרן המקיפה.

התביעה מול המדינה ותע"ש החברה

106. לאור הפירוש להסכם 66 וליתר ההסכמים הרלוונטיים עליהם הרחבנו דברים יש לדחות את טענת המערערים לפיה המדינה ותע"ש החברה הפרו את מחוייבותם לפי איזה מההסכמים הנ"ל.

107. כך גם לא מצאנו כי המדינה, תע"ש החברה (או מבטחים) הפרו את התחייבותם כלפי המערערים באי עדכון דמי הגמולים. כאמור, סעיף 11 להסכם 66 התייחס לעדכון דמי הגמולים שיבטיחו את הכיסויים הנוספים – נכות ושאיירים. אלה

¹⁶ ע"ע (ארצי) 407/05 שמואל לם - מבטחים מוסד לביטוח סוציאלי של העובדים בע"מ, [פורסם בנבו] (21.6.06); ע"ע (ארצי) 625/08 מירב תותי אשבל - הראל חברה לביטוח בע"מ, [פורסם בנבו] (17.9.2009), בסעיף 12 לחוות דעתה של השופטת ארד, כתוארה אז; רע"א 7513/15 מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ נ' פלונית, [פורסם בנבו] (21.3.2016) בסעיף לד לחוות דעתו של המשנה לנשיאה, השופט רובינשטיין.

הובטחו לאור הכרעת היועץ המשפטי לממשלה, יהיו אשר יהיו דמי הגמולים בפועל. במסגרת סעיף 11 לא היתה כוונה לעדכן את דמי הגמולים לצרכים אחרים דוגמת המענק.

108. לאור האמור אין לנו צורך להדרש בצורה מפורטת לטענות הצדדים בהתייחס לנפסק בעניין להב. נסתפק בהערה העקרונית הבאה: אכן נקודת המוצא היא ש"התחייבות מעסיק להפריש כספים לקרן פנסיה אינה מטילה עליו חובה לשלם את הפנסיה במקרה והקרן אינה משלמת אותה"¹⁷. אולם אין משמעות הדבר כי מעסיק לא יכול ליטול על עצמו או לא נטל על עצמו התחייבות לשלם את "הפנסיה" מקום שקרן הפנסיה לא עושה כן. הכל תלוי בהוראות ההסכם ובפירושו. בעניין להב נחלקו העמדות לגבי פירוש "ההסכם". דעת המיעוט (הנשיא אדלר) פירשה את "ההסכם" כך שחרף נקודת המוצא האמורה המעסיק נטל על עצמו את החובה לשלם את הפנסיה (30/60) מקום שהקרן לא שילמה אותה בשל תיקון התקנון. דעת הרוב פרשה את ההסכם אחרת, כך שהמעסיק לא התחייב לשלם את הפנסיה, אלא להמשיך ולשלם פנסיה תקציבית עד לתחילת מועד הזכאות לקבלה מהקרן – מועד שנדחה בשל תיקון התקנון. נזכיר שגם בעניין רייף¹⁸ בו התעוררה סוגיה דומה של חבות תע"ש החברה לשלם לעובדיה שפרשו זכויות מסויימות שהיה על מבטחים לשלם, נבחנו הוראות ההסכם ופירושו, ולא נקבע מראש כי לאור "נקודת המוצא" אין היא חבה בחיוב הנטען.

109. נוסף כי טענות המערערים בקשר לחוק הגנת השכר וחוק הסכמים קיבוציים, מעבר להיותם הרחבת חזית, לא יכולות להתקבל וממילא הן אינן רלוונטיות נוכח הקביעה כי בתקופת הסכם 66 לא היתה חובה להפריש בגין העובדים דמי גמולים בשיעור הקבוע לפנסיה המקיפה.

אפליה ביחס לאזרחים עובדי צה"ל

110. לא מצאנו כי המערערים הוכיחו את טענת לאפליה. המענק אותו קיבלו אזרחים עובדי צה"ל אשר עבדו במשך 35 שנה במשרד הבטחון, לא היה מענק שנים עודפות, על פי הגדרות הקרן, אלא היה מענק ששולם על ידי המדינה באמצעות קרן הפנסיה כמשלמת בלבד¹⁹. כלומר המענק ששולם לאזרחים עובדי צה"ל לא שולם ע"י מבטחים כמענק שנים עודפות, ולא הוכח כי הייתה החלה אחרת של הכללים לקבלת המענק לטובת אותם אזרחים עובדי צה"ל.

¹⁷ עמדת הנשיא אדלר בעניין להב.

¹⁸ ע"ע 49651-01-11 התעשייה הצבאית לישראל בע"מ – סוניה רייף, [פורסם בנבו] (30.10.2011). ראו גם: ע"ע (ארצי) 11240-10-13 יעקב אהובים - התעשייה הצבאית לישראל בע"מ, [פורסם בנבו], (19.5.2015).

¹⁹ ראו בענין זה את הנפסק בענין אוקנין.

111. יתרה מזאת, כלל לא הוכח כי המענק האמור משולם מכוח הסכם 66. נזכיר שמעניין ה' עולה כי לגבי אותו מפעל נחתם הסכם נפרד המתייחס למענק בגין עבודה מעל 35 באותו מפעל. לא מן הנמנע שכך היה גם לגבי אזרחים עובדי צה"ל. ויודגש, מענק שנים עודפות ממבטחים לא מחייב עבודה 35 שנים בתע"ש. שכן הזכאות למענק נקבעת לפי החברות בקרן ולא לפי זהות המעסיק משלם דמי הגמולים.

עובדי הסכם – סיכום ביניים

112. לאור המקובץ ניתן לסכם לגבי עובדי ההסכם את הכללים הבאים:

א. זכויות המערערים עובדי ההסכם לקבלת המענק צריכות להבחן לפי הוראות התקנון שהיה בתוקף בעת הפרישה לגמלאות ממבטחים.

ב. לפי תקנה 28 בנוסחה עד לחודש יולי 1998, ניתן היה להביא בחשבון רק חודשי חברות בקרן המקיפה.

ג. לאחר מכן, לרבות תקופת התקנון האחיד (1.10.03 ואילך), ניתן להביא בחשבון לגבי מי שהיה תקופה מסויימת חבר בקרן פנסיה מקיפה – באופן יחסי כקבוע בתקנון – גם חודשי חברות בקרן פנסיה יסוד.

ד. תקופת חברות במבטחים מכוח הסכם 66 עד לחודש נובמבר 1991 אינה נחשבת לחברות בקרן המקיפה, אלא לחברות בקרן הפנסיה יסוד.

עובדי הסכם – מן הכלל אל הפרט

113. להלן נבחן את הכרעת בית הדין האזורי בשים לב לקבוצות השונות (שמיספורן להלן נעשה מטעמי נוחות) ואת הטענות בערעור ביחס להכרעה האמורה. בין היתר נבחן האם נדרש להחזיר את עניינו של מי מהמערערים לבירור פרטני.

קבוצה א' - עובדים שלא צברו 420 חודשי חברות בקרן המקיפה

114. כעולה מסעיף 43 לפסק הדין, בית הדין האזורי קבע כי חלק מהמערערים לא צברו 420 חודשי חברות, גם לאחר שמביאים בחשבון את יחסיות התקופה בה היו מבוטחים בקרן פנסיה יסוד. הכוונה למערערים 1 – 8, 10 – 32, 34 – 37, 41, 42, 52 – 54, 57 – 59, 61, 63, 64, 68, 70, 72 – 74, 76, 77, 81, 83, 85, 86, 90 – 92, 95 – 97, 99 – 105, 107 – 109, 111.

115. ביחס למערערים אלה נטען בערעור כי בית הדין האזורי שגה בדחיית התביעה לגביהם. הטענה הנוגעת למערערים אלה, לא נגעה לנתונים העובדתיים שעמדו בבסיס הכרעת בית הדין האזורי, אלא לעניין העקרוני הנוגע, בין היתר, להסכם 66.

116. משדחינו את הטענות העקרוניות של המערערים בסוגיות הכלליות כאמור, הרי שיש לדחות גם את ערעורם הפרטני של מערערים אלה.

קבוצה ב' – עובדים שלא היו חברים כלל בפנסיה המקיפה

117. בית הדין האזורי ציין כי מבין עובדי ההסכם היו כאלה שיצאו לפרישה מוקדמת, שבמהלכה רכשה עבורם תע"ש (על גלגוליה) דמי גמולים על בסיס אחוזי ההפרשה שהיו קבועים באותה עת (יסוד או מקיפה בהתאם למועד היציאה לפרישה מוקדמת).

118. מערערים עובדי הסכם שפרשו לפנסיה מוקדמת לאחר חודש נובמבר 1991, הופקדו בעדם במהלך הפנסיה המוקדמת דמי גמולים התואמים פנסיה מקיפה. זכאותם של עובדים אלה למענק נבחנה באופן שחודשי ההפרשות למקיפה, לרבות במהלך הפנסיה המוקדמת, נספרו במלואם ואילו חודשי פנסיית היסוד שקדמו שוקללו באופן יחסי, זאת כמצוות תקנה 28 בנוסחה מחודש יולי 1998. נעיר כי עובדים אלה נכללו בקבוצה א', ולכן לא נתייחס אליהם במסגרת קבוצה ב'.

119. עובדים אשר פרשו לפנסיה מוקדמת לפני חודש נובמבר 1991, קרי טרם המועד בו הוחל בתע"ש להפקיד בעד עובדי הסכם לקרן מקיפה, לא הופקדו בעדם במהלך הפנסיה המוקדמת דמי גמולים בפנסיה מקיפה, אלא דמי גמולים שתאמו להפקדות לקרן יסוד. כפועל יוצא מכך, למערערים אלה לא היתה כלל חברות בקרן מקיפה. הכוונה למערערים 38 - 40, 44, 45, 47, 51, 62, 78, 79, 84, 87.

120. לפי נוסח תקנה 28 – הן בנוסח שקדם לחודש יולי 1998 והן בנוסח המאוחר, על מנת להיות זכאי למענק נדרש ביטוח כלשהו בקרן המקיפה. לפיכך, משמערערים אלה לא צברו כלל ביטוח בקרן המקיפה דחה בית הדין האזורי את תביעתם הפרטנית.

121. גם ביחס למערערים אלה אין טענה כי נפלה שגגה בנוגע לנתונים העובדתיים שעמדו בבסיס הכרעת בית הדין האזורי. הטענה, כמו לגבי קבוצה א', נוגעת להיבט העקרוני של פירוש הסכם 66. משדחינו את הפירוש לו טענו המערערים הרי שיש לדחות גם את הערעור הפרטני הנוגע למערערים אלה.

122. במסגרת קבוצה זו התייחס בית הדין האזורי למערער 89, אלא שמערער זה הוא עובד מדינה ולכן נתייחס אליו בהמשך במסגרת ההתייחסות לעובדי המדינה.

קבוצה ג' – עובדים שקיבלו את המענק מכוח החלטת ועדת חריגים

123. קבוצה נוספת אליה התייחס בית הדין האזורי היא קבוצה של עובדי הסכם אשר צברו זכויות בקרן יסוד בלבד ולכן לא עומדים בתנאי הזכאות. אף על פי כן, קיבלו אותם מערערים את המענק מכוח החלטת ועדת חריגים שפעלה במבטחים בשעתו. הכוונה למערערים 48, 50, 55, 65, 67, 71, 80, 82, 106.
124. בית הדין האזורי הוסיף וקבע כי מערערים אלה לא הפחיתו מסכום התביעה את המענק שקיבלו.
125. במסגרת הערעור הבהירו המערערים כי תבעו רק את הפער בין המענק שקיבלו (והושב בהתאם לשנים העודפות עד לפרישה המוקדמת) ובין המענק לו הם זכאים לטענתם. עוד נטען כי הסכומים שהתקבלו צוינו למעט לגבי מערער 65 לגביו לא היה ידוע בשעת הגשת התביעה מה המענק שקיבל.
126. גם במקרה זה, המערערים לא חולקים על עובדות היסוד לפיהן בפועל היו חברים רק בקרן היסוד. משכך ובדומה לקבוצה ב' בדין נדחתה תביעתם הפרטנית.

קבוצה ד' – עובדים שקיבלו קצבת נכות

127. שניים מבין המערערים קיבלו קצבת נכות. הכוונה למערערים 49 שיצא לפנסיית נכות בשנת 1980 ו- 56 שיצא לפנסיית נכות בשנת 1984. למערער מס' 9 נתייחס בנפרד בהמשך.
128. בית הדין האזורי דחה את תביעתם של המערערים 49 ו- 56 מכמה טעמים:
- א. עובד שמקבל קצבת נכות לא משלם בתקופת הנכות דמי גמולים לקרן. על כן תקופה זו אינה נמנית כחודשי זכאות למענק.
- ב. עובדים אלה לא צברו כל תקופת חברות בקרן המקיפה.
- ג. לפי תקנה 28 שהיתה בתוקף במועד הפרישה לנכות ואף המועד הצפוי לפרישה לזקנה, הזכאות מותנית בפרישה לזקנה ועובדים אלה לא פרשו לפנסיית זקנה אלא לפנסיית נכות.
- ד. יש לדחות את טענת עובדים אלה על יסוד תקנה 43 (ד) "שעניינה באופן חישוב קצבת נכות בשיעור הפנסייה לנכה. התובעים טענו כי את החישוב היחסי מכוח תקנה 28 יש להחיל גם על תקופה זו. אולם כפי שציינו לעיל לא שולמו דמי גמולים בגין תקופה זו ולכן לא מתקיים הקריטריון הנדרש לצורך מענק שנים עודפות".
129. במסגרת הערעור נטען כי עובדים אלה זכאים למענק מכוח תקנה 43 (ד), שכן בתקופת הנכות ממשיך להיות הנכה מבוטח בקרן המקיפה.

130. דין ערעור של מערערים אלה להדחות, גם מבלי להדרש לשאלות המשפטיות המתעוררות ולו מן הטעם שהלכה למעשה לא היה חולק כי לעובדים אלה לא נצברה כל תקופת חברות בקרן המקיפה, לרבות לא בתקופת קבלת קצבת הנכות, ולכן דינם כדין חברי קבוצה ב'.

131. אשר למערער 9 (מר גת שלום), נקבע כי מאחר וטרם הגיע לגיל פרישה "במועד זה תיבחן זכאותו". על קביעה זו לא הוגש ערעור, ובהתאם תביעתו הפרטנית לא נדחתה והוא רשאי לשוב ולהגישה אם יחלוק על עמדת מבטחים לגביו בהגיעו לגיל הפרישה.

מר יעקב ביטון (מערער מס' 66)

132. מר יעקב ביטון, עבד, לפי מסמך המערערים²⁰, בתע"ש יחידת הסמך בתקופה 10/58 – 10/84, ובהמשך עבד כאזרח עובד צה"ל. מר ביטון קיבל מצה"ל מענק על פי כללי משרד הביטחון. מר ביטון ביקש להוסיף למענק שקיבל את הזכויות שצבר בפנסיית יסוד מעבודתו בתע"ש יחידת הסמך.

133. בית הדין האזורי דחה את תביעתו משני טעמים: הראשון, "אין לקחת בחשבון את תקופת פנסיית היסוד"; השני, "מכל מקום, לטענת הנתבעים, עליו לפנות לצה"ל ולמערכת הבטחון מהם קיבל את המענק. יש לקבל עמדה זו של הנתבעים".

134. במסגרת הערעור הועלתה הטענה כי יש לייחס לו 420 חודשי חברות בקרן המקיפה בגין עבודתו בתע"ש ובצה"ל גם יחד וכי הוא זכאי להפרש מענק, שכן מצה"ל קיבל מענק רק בגין הוותק בצה"ל.

135. דין הערער ביחס למר ביטון להדחות, מאחר ואין חולק על הנתון העובדתי כי לא צבר זכויות בקרן פנסיה מקיפה, אלא בקרן פנסיה יסוד בלבד – הרי שלאור ההכרעה העקרונית ביחס להסכם 66 אין מר ביטון עומד בתנאי הזכאות למענק ממבטחים.

המנוח מר עובדיה דוד ז"ל (מערער מס' 75)

136. המנוח, יליד 1931, יצא לפרישה מוקדמת בחודש ספטמבר 1989 ונפטר בחודש ינואר 1992. מועד הגעתו לגיל זקנה היה אמור להיות בחודש אוקטובר 1996.

137. בית הדין האזורי דחה את תביעת אלמנתו למענק מן הטעם שבעת פטירתו לא הגיע לגיל המזכה בפנסיה זקנה, ואילו לפי תקנה 28 שהיתה בתוקף – הנוסח המקורי, "התנאי הנוסף למענק שנים עודפות הוא כי העובד פורש לפנסיית זקנה בגיל פרישה, בנסיבותיו של המנוח לא עמד בקריטריון זה".

²⁰ המסמך שכותרתו "תמצית העובדות המוסכמות מטעם הנתבעים" שהוגש לבית הדין האזורי ביום 21.2.10 (להלן – מסמך המערערים).

138. במסגרת הערעור נטען כי בעת פרישתו נרכשו עבורו זכויות עד לגיל הפרישה ולכן יש לראותו כמי שיש לו 420 חודשי חברות בפנסיה מקיפה.

139. דין הערעור לגבי המנוח להדחות, מן הטעם שאין עוררין על העובדה כי הלכה למעשה חודשי החברות הרשומים הם בקרן יסוד בלבד ולאור הכרעתנו לגבי הסכם 66 ויתר ההכרעות העקרוניות לא חל שינוי בעובדה זו. לפיכך, דינו של המנוח כדין חברי קבוצה ב', מבלי להדרש לשאלה המשפטית המתעוררת במקרה של מי שנפטר טרם הגיעו לגיל זקנה, אך נרכשו בעדו זכויות עד לאותו מועד.

מר יצחק לוי (מערער מס' 46)

140. בחינת פסק הדין האזורי מעלה כי מר יצחק לוי אינו מוזכר בו. יחד עם זאת, בחינת מסמך המערערים מעלה כי אין שוני בין נתוניו האישיים ובין הנתונים הרלוונטיים לקבוצה א', ולפיכך, דינו כדין חברי אותה קבוצה – מי שלא צברו 420 חודשי חברות בקרן המקיפה, גם לאחר שקלול החברות בקרן יסוד.

141. משכך, דין הערעור להידחות גם לגביו.

עובדי מדינה

142. כאמור, מבין המערערים היו גם מערערים שהם עובדי מדינה (מערערים מס' 69, 88, 89, 94)²¹, ולכן לגביהם כל הדיון הנוגע להסכם 66 לא היה רלוונטי וכריכת תביעתם עם תביעת עובדי ההסכם, ודאי מבלי לערוך אבחנה ביניהם, היתה מיותרת וגרמה לסרבול וסיבוך מיותרים.

143. בקליפת אגוז נזכיר כי עובדי המדינה הם מי שעד למעבר לתע"ש החברה היו עובדי המדינה הזכאים לפנסיה לפי חוק הגמלאות, ולאחר המעבר המשיך ביטוחם הפנסיוני בקרן המקיפה. עובדי מדינה אלה היו זכאים, בכפוף לעמידה בתנאי הזכאות, למענק שנים עודפות בראש ובראשונה מכוח הוראת סעיף 16 להסכם ג', שמטעמי נוחות נצטט אותו שוב להלן:

א. פרש עובד מועבר לקצבה בגיל 60 ומעלה ולזכותו נצברו יותר מ-35 שנות וותק פנסיוני (במדינה ובחברה גם יחד) וכן שאירי עובד מועבר שנפטר בגיל 60 ומעלה בותק פנסיוני כנ"ל, יהיו זכאים בנוסף לקצבה להחזר גמולים מקרן הפנסיה בשעור של 8 1/3% מהמשכורת הקובעת בעד כל חודש העולה על 35 שנות וותק פנסיוני.

ב. עובד מועבר אשר לזכותו תקופת שירות, אשר עפ"י תקנות מבטחים אינה נמנית לצורך תשלום פצוי עבור וותק פנסיוני העולה על 35 שנה, אך נמנית לצורך פצוי כנ"ל עפ"י חוק

²¹ בנוסף אליהם, גם תובעים מס' 43 ומס' 110 היו עובדי מדינה – אך כאמור תביעתם נמחקה.

הגמלאות, להלן- "וותק פנסיוני עודף", יהיה זכאי מהחברה לתשלום פיצוי עבור הוותק הפנסיוני העודף."

144. בנוסף לטענה על זכאות מכוח הסכם ג' (להלן – זכאות מכוח הסכם), בפי המערערים עובדי המדינה טענה לפיה, בעת הגיעם לגיל הפרישה, לפי תקנון הפנסיה המקיפה הם זכאים למענק מכוח הוראות התקנון (להלן – זכאות מכוח התקנון).

145. להלן נבחן את הכרעת בית הדין האזורי לגבי עובדי המדינה האמורים.

עובדי מדינה שפרשו לפני גיל 60

146. שלושה מבין המערערים שהם עובדי המדינה – מערערים מס' 69, 89 ו-94, פרשו מעבודתם בתע"ש החברה טרם הגיעם לגיל 60. לפי מסמך המערערים: מערער 69 (מר קלמן ויצמן) פרש בגיל 55 לערך; מערער 89 (מר אפרים בר כוכבא) פרש בגיל 56 לערך; מערער 94 (מר צדוק שטיין) פרש בגיל 55 לערך.

147. לגבי מערערים אלה נדחתה התביעה, בין היתר, משלא עמדו בתנאי של פרישה בגיל 60.

148. במסגרת הערעור נטען כי אמנם מערערים אלה יצאו לפרישה מוקדמת לפני גיל 60 אך תע"ש החברה רכשה עבורם זכויות בקרן המקיפה בה היו חברים בעת פרישתם עד לגיל פרישה, ולכן בהגיעם לגיל פרישה הם זכאים למענק. טענה זו רלוונטית לזכאות מכוח התקנון.

149. המחלוקת שבין הצדדים קשורה לשאלת משמעות רכישת הזכויות עבור מערערים אלה בתקופת הפנסיה המוקדמת, ככל שנרכשו זכויות כאלה. מבטחים טענה בבית הדין האזורי כי בגין חלק מהמערערים הנ"ל נרכשה לפי חישוב אקטוארי "תוספת שקלית" ולא שולמו דמי גמולים עד לגיל הפרישה. תוספת שיקלית זו מצטרפת לפנסיית הזקנה גם בהגיע העמית לגיל פרישה וגם אם היה ממשיך לעבוד בתקופת הפנסיה המוקדמת במקום אחר והיה צובר זכויות נוספות (עד ל- 70%). לטענת מבטחים, מערערים אלה היו בתקופת הפנסיה המוקדמת עמיתים לא פעילים.

150. דין טענה זו של המערערים עובדי המדינה להדחות. כפי שנקבע על ידי בית הדין האזורי, על פי הסכמי הפרישה הרלוונטיים²² בתקופת הפנסיה המוקדמת לא שולמו עבור אותם פורשים דמי גמולים. על כל פנים, אין הוכחה שכך נעשה. הניסיון להסתמך על התוספת השקלית, שאף לא ברור כי שולמה לפורשים הנ"ל (לפחות לגבי פורש מס' 94 לא נרכשה תוספת שקלית), לא יכול לסייע. שכן אין

²² ראו למשל הסכם פרישה מיום 22.3.95 – מוצג 15 מטעם המערערים והסכם מיום 21.6.99 – מוצג 17 מטעם המערערים.

דין רכישת תוספת שקלית כדין תשלום דמי גמולים. לשם המחשה, נפנה להסכם מיום 22.3.95 בין מבטחים, תע"ש החברה וועד העובדים. בסעיף 5 להסכם זה הוסדרה התוספת השקלית לפורשים לפנסיה מוקדמת, ובסעיף 7 לאותו הסכם נקבע, לגבי תקופת הפנסיה המוקדמת, כך :

"מוסכם כי בתקופת הפנסיה המוקדמת התקציבית התע"ש לא תשלם למבטחים דמי גמולים בגין העובד והעובד לא יצבור זכויות פנסיה מהתע"ש בגין התקופה בה הינו מקבל פנסיה מוקדמת תקציבית."

151. לאור האמור, ברי כי בתקופת הפנסיה המוקדמת לא צברו פורשים אלה זכויות בפנסיה המקיפה. משכך, ומשאין טענה שהם עומדים בתנאי הזכאות לפי התקנון גם ללא תקופת הפנסיה המוקדמת – בדין נדחתה תביעתם.

מר אליאס מזרחי (מערער מס' 88)

152. מר מזרחי פרש אמנם לאחר גיל 60, אך בית הדין האזורי דחה את תביעתו נוכח הקביעה שלזכותו נצברו רק 399 חודשים. לפיכך, לא הוכחה זכאות מכוח הסכם.

153. נוכח הקביעה ביחס לתקופת הפנסיה המוקדמת, הרי שיש לדחות את הטענה כי בתקופת הפנסיה המוקדמת צבר מר מזרחי את חודשי הזכאות החסרים עד הגיעו לגיל פרישה. לפיכך, גם לא הוכחה זכאות מכוח התקנון.

סוף דבר

154. הערעור שלפנינו נדחה. אשר להוצאות המשפט – בשים לב לכך שהמערערים הם גמלאים החלטנו שלא לעשות צו להוצאות.

ניתן היום, ד' תשרי תשע"ז (06 אוקטובר 2016) בהעדר הצדדים ויישלח אליהם.

נטע רות, שופטת	אילן איטח, שופט	רונית רוזנפלד, שופטת [אב"ד]
מר אמנון גדעון, נציג ציבור (מעסיקים)		מר ראובן רבינוביץ, נציג ציבור (עובדים)

רונית רוזנפלד 54678313
נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה

[בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן](#)